МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

АРАДУВЛ 1923-ча шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 63 (2584) | КIиранди, 6 август, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

СССР-е коммунизм хьалъяр дерригача дунен социалистически система хьашташа, дунен халкъийн дерригача адамийн хьашташа маяххара дола сийлахь-доккха интернациональни декхар лерхI парте.

(Советски Союза Коммунистически парте Программа проекта тIера).

ПРОЕКТ

Советски Союза Коммунистически парте
ПРОГРАММА

(ДIахододар. Доладур 30-ча июлеи 3-ча августеи арадаьннача «Сердало» газета тIа.)

Д) ДЕЗАЛА ВАХАРА ХЬАЛАШИ КХАЛСАГА ПОЛОЖЕНИИ ТОАЯР ОБЩЕСТВА СЧЕТАХ БЕРАШИ КЪАХЬЕГА МОГАШ БОАЦАРАШИ ЛЕЛАБАР

Вахаре кхалсага нийсса бокъо ца хиларах юхедисараш дизза дIадаха деза, иразера наьнали кхалнаха общественни къахьегаме, общественни балха, Iилмаи искусстваи юкъе кхы а чIоагIагIа хьинаре а творчески а дакъа лацари цхьана тарлургдола деррига социально-бытовой хьалаш хьаде деза. Кхалнаха дала деза кхычунга хьежача дикка аттагIеи иштта кхоачам боллаш алапий доагIаши дола балхаш. Берах бараштa тела отпускаш йIаьхлургья.

ЦIагIарча боахамера кхалнаьха къахьегам кIезигагIа а аттагIа а хургбола хьалаш Iалашде деза, хIаьта цул тIехьагIа из къахьегам дезала материально-бытовой эшараш кхоачашдара общественни формашца хувца торонаш а хургйолаш. Цудухьа цIагIарча боахаме шерра яржаргья эргаяьха тоаяь а маьха ейяь а машинаш, приспособленеш, электроприбораш; гаргарча шерашка бахача наха бизза кхоачам балла хургья эша гIулакхаш деш йола предприятеш.

Къаьстта терко е езаш да бахача наха бизза кхоачам балла **общественни кхачан** сеть шеръяр, цунца предприятешкареи, учрежденешкареи, доккхийча цIеношкареи столовеш а йолаш. Овлан тIара тоадаь хила деза столовешка ухараштa ду гIулакхи продукце дикали, столовешкара обедаш цIагIа кийчдаьча дуача хIамайл чам болашагIа, пайданегIа, дезала дарегIа хургдолаш. Общественни кхачан продукце мах лохбалар торгови сетерча продовольстве маьхаш лохдаларал хьалха латташ хургда. Из деррига бахьан долаш 10—15 шера цIагIа кийчбаьчул дукхагIа общественни моттигашка кийчбаь кхача буаш хургба.

ШоллагIча иттшере дIадолалургда предприятешкеи, учрежденешкеи, болх беш боахкача колхозхоштеи мах боацаш общественни кхача (обедаш) теларга довлар.

ХIара бера иразлен берал Iалашдар — коммунистически общество хьалъяра декхарех эггара лоархIамегIеи сий долашагIеи дарех цхьа декхар шерра берий учрежденеш хьалъяро тIехь-тIехьагIа кхы а дукхагIча дезалашка, хIаьта шоллагIча иттшере — хIара дезала, безам хуле кагийн кхувш доагIеи бераш мах боацаш берий учрежденешка леладе торо хургйола хьалаш оттадергда. ХIанз гаргарча шерашка пачхьалкхенийн общественнии берий учрежденешта могаргда школе даха ха йоаца дукхагIа дола бераш дIачуэца.

Городеи юртеи Iалашдаь хургда: кхоачам хиллал а мах боацаш а яслеш, берий бешамаш, пионерий лагераш, берий площадкаш хилар; мах боацаш бераш леладергдола школаш-интернаташ дуккха йоаржаяр; ерригача школашка мах боацаш дIайха марта хилийтар, мах боацаш обедаш а телаш школерча дIаьхдаьча ден практика юкъейоалаяр; школьни барзкъанцеи дешара пособешцеи мах боацаш Iалашдар.

Пачхьалкхено, профсоюзаша, колхозаша къаман доход дегIаярга хьежжа укх ткъаьхшера тIехь-тIехьа дукхагIа шоашта дIатIаэцаргда, ханна боккхий хиларца е инвалидаш хиларца къахьега могаргдоацаш бола деррига гражданаш материально Iалашбара гIулакх. Цамогаш хиларахи ханна къахьега могаргдоацаш бисарахи тела пособеши къоанала тела пенсеши колхозхошта юкъе даржаргда, къоаналеи инвалид хиларахи тела пенсеш лакхлургда. Городеи юртеи дуккха хьалдергда безам бараш мах боацаш дIачуэца йиш хургйола къоаноштеи инвалидаштеи лаьрхIа дика кийчдаь цIенош-интернаташ.

Халкъа материальни вахара хьал айдара даькъе парте оттаду декхараш кхоачашдарца, эшачунга хьежжа хIамаш дIанийсдара коммунистически принцип практически кхоачашъяра новкъа дикка хьалхашкахьа гIоргья Советски Союз.

Ткъо шу даьлча потреблене общественни фондаш хургья бахача наьха дерригача ахаш гаргга долча реальни пайдай лоархIам болаш. Цо торо хулийтаргья общества счетах Iалашде:

— берий учрежденешкеи школашка-интернаташкеи мах боацаш бераш леладар (дай-ноаной раьза бале);

— къахьега цамогараш материально Iалашбар;

— ерригача дешара заведенешка мах боацаш дешар хьехар;

— берригача гражданашта мах боацаш медицински гIулакх дар, цунца цхьана цамогаш бараш медикаменташцеи санаторни дарбашцеи Iалашбар а долаш;

— квартираши, хIаьта иштта коммунальни гIулакхаши мах боацаш хилийтар;

— коммунальни транспорт мах боацаш хилийтар;

— вахача эшаш дола цхьадола тайпа гIулакхаш мах боацаш хилийтар;

— салоIа цIенош, пансионаташ, туристий базаш тIехь-тIехьагIа мах кIезигбаьи юкъ-юкъе мах боацаши хилийтар;

— баха нах кхы а дукхагIа пособешца, льготашца, стипендешца (цхьаь бисача ноаношта йола пособеш, студенташта дола стипендеш) тIехь-тIехьа дукхагIа Iалашбар;

— предприятешка, учрежденешка, болх беш боахкача колхозхошта мах боацаш тIехь-тIехьагIа общественни кхача (обедаш) хилийтарга довлар.

Цу тайппара, советски пачхьалкхено сага дегIадоагIаш латта материальнии культурнии эшараш бокъонца кхоачам хиллал а деррига чулоацаш а Iалашдара хьокхам лургба дерригача дуненна. Советски наьха вахара боарам лакхбалар, мехка производительни низаш сихагIа дегIадахкаргеи, къахьегама овсарле лакхъяларгеи, советски халкъа творчески энерги шерагIа яржаргеи хьежжа сихагIа кхоачашдергда.

Оттаяь программа толамца кхоачашъюлургья машара хьалашка. Дунен халкъашта юкъера лоаттам харц балароии из бахьан долаш оборонага дукхагIа рузкъа дIадахийта дезаш хилароии халкъа вахара хьал лакхдара планаш чакхйоахилга юхатоха тарлу. Дунен халкъашта юкъера гIулакхаш чIоагIдаь тоадаро, тIема кийчона дIаухийтар кIезигдаро, къаьстта пачхьалкхенашта юкъе боагIаш бола барт хилара дарда тIа массанахьа а деррига а герз дIадоаккхилга чакхдаккхаро торо хулийтаргъяр къахьегамхой вахара боарам лакхбара планел дикка тIехдовла.

Советски халкъа вахара хьал лакхдалара Iалаьмате йоккха программа кхоачашъяр дерригдунен-историчесkи лоархIам болаш хургда. Парте советски халкъ тIахьех тIагIертта, хьинар айдаь къахьега. ХIара къахьегамхо декхарийла ва коммунистически общество хьалъеча, халкъа вахара хьал лакхдара йола программа кхоачашъе лоаттабеча къовсаме шийн декхар чакхдаккха.

III. Пачхьалкхе хьалъяреи дIахо социалистически демократи дегIайоалаяреи хьакъехьара парте декхараш

Социалистически революце хьаяьча пролетариата диктатура дерригдунен-исторически лоархIам бола гIулакх даьд, СССР-е социализм котъялар Iалаш а деш. Цунга хьежжа социализм хьалъеча хана цунна шийна а хиннад доккхий хувцамаш. Эксплуататорски классаш дIаяларца духьале йохаяра йола функци дIаяьннай. Масса оагIорахьара дегIаяьхкай социалистически пачхьалкхен керттера функцеш —боахама-организаторскии культурно-хьехамеи. Социалистически пачхьалкхе кердача фаза тIа яьннай. Пачхьалкхенах социалистически обществе къахьегаш барий дерригхалкъа организаци хилара процесс дIайолаеннай. Пролетарски демократех тIехь-тIехьа кхы а дукхагIа дерригхалкъа социалистически демократи хулаш латт.

Цхьа болхлой класс мара яц исторе чухь шийн Iаьдал даим латтара декхар хьалхашка ца увттадеш. Социализм йизза а хоадам боллаш а котъялар — коммунизма хьалхара фаза,— общество шерра коммунизм хьалъярга ялар Iалаш а даь, пролетариата диктатуро шийн исторически мисси кхоачашъяьй, вай мохк дегIабара чурча декхарашка диллача из хиланза яргйоацаш хилар дIа а даьннад. Пролетариата диктатура пачхьалкхе санна хьахиннача пачхьалкхенах, халкъа-юкъара пачхьалкхе, дерригача халкъа хьашташ кхоачашдеши, лоIам беши йола орган хиннай. Болхлой класс — советски общества эггара хьалха латта, нийса вIаштIехьбаьнна низ хиларца — цо кхоачашду цига шийн кулгалдара гIулакх, йоаржжаяь коммунизм хьалъеш латтача хана а. Болхлой класс общества кулгалхо хилара функци чакхъяргья коммунизм хьалъярца, классаш дIаяьлча.

Парте лерхI, пачхьалкхе дIаялале хьалхагIа, болхлой класса диктатура ца эша мегаш хилар. Пачхьалкхе, халкъа-юкъара организаци ше хиларга хьежжа, юсаргья коммунизм йизза котъяллалца. Халкъа лоIам бола гIулакхаш а леладеш, коммунизма материально-технически база хьаелга вIаштIехьдаккха, социалистически отношенеш эргаяьха коммунистически хьисапе яха, къахьегамеи потребленеи лоархIамашта тIахьожам лоаттабе, вахара хьал айделга Iалашде, советски гражданий бокъонаши, паргIатонаши, социалистически правопорядоки, социалистически доалахьеи лорае, сакхетам болаш дисциплинеи къахьегама гIулакхаш коммунистически хьисапеи леладе, халкъах баьнна нах кхетамцакхебе, мехка оборонеи кхерамзлеи тешшаме Iалашъе, социалистически мехкашцара вошал тIехь леладу тIулакхаш дегIадоаладе, берригача юкъарча машара гIулакх лораде; дерригача мехкашца дика вIаштIехьдаьха гIулакхаш леладе дезаш я из.

Социалистически демократи масса оагIорахьа йоаржаяри эргаяьккха тоаяри, пачхьалкхенна доал дара, боахами культуреи хьалъяра кулгал деча берригача гражданаша хьинаре дакъа лацар, пачхьалкхен аппарата болх тоабари цун балха бола халкъа тIахьожам чIоагIбари — иштта ба коммунизм хьалъеча хана социалистически пачхьалкхе дегIаяра керттера лостам. ДIахо социалистически демократи дегIаахарца чакхдаргда пачхьалкхен Iаьдала органех тIехь-тIехьагIа обществас ше доал дара органаш хьахилар. ДIахо чIоагIа дегIайоагIаргья, централизованни кулгалдара, моттигерча органий инициатива эггара тIех дегIаярца, союзни республикай бокъонаш шеръярца, наьха творчески хьинар айдаларца нийса вIаши тарлулга Iалашдеш йола, демократически централизма ленински принцип.

ЧIоагIъе еза дисциплина, хIара денна доал дара аппарата ерригача звеной балха тIахьожам лоаттабелга, Советски Iаьдала решенеш, законаш кхоачашдарга хьожилга, уж законаш нийса а шийн ханнахьа а кхоачашдара хIара болхло бекктокхаме хилар лакхделга чакхдаккха деза.

1. Советаши пачхьалкхенна доал дара демократически принципаш дегIайоалаяри

Деррига чулоацаш йола халкъа организаци а цар цхьоагIон кеп а хинна дIаэттача Советий лоархIам лакхлургба коммунизм хьалъеча хана. Пачхьалкхени общественнии организацей белгалонаш шоашта чу цхьан тар а еш, Советаш тIехь-тIехьагIа дукхагIа общественни организацей хьисапе ерз, цар балха юкъе шерра а юкъарчалдоацаш а дукхача наха дакъа а лоацаш.

Парте лерхI халкъа викалаш юкъеозара формаши советски хоржама система демократически принципаши дегIайоалаянза яргйоацаш хилар.

Эггара мегаргболашагIа, сий долашагIа бола депутаташ Советашка хоржилга Iалашдар духьа кандидаташ увттабеча хана собранешка, газеташ тIа уж шоаши цар гIулакхаши шерра а масса оагIорахьара а дувцилга чакхдаккха деза.

Советий болх тоабара, керда низаш чуозара, **пачхьалкхенна доал дара школе керда бIаьш ззараши миллионаши къахьегамхой** чуозара духьа хIара хоржамаш деча хана Советий депутатех кхоаллагIча даькъал кIезигагIа боацаш керда депутаташ хилийтача бакъахьа хургда.

Хьалхле лелаеча органашка болх булургбола нах дукхагIа чуозар а, хIаьта иштта пачхьалкхен доал деча организацешкарча цхьаццаболча болхлошка шоай бе доаллача Iаьдалца законах нийса доацараш ца леладайтар а духьа парте лерхI **хадданза хьалхле лелаеча органий состав кердаяханза яргйоацаш.** Ерригсоюзнии, республиканскии, моттигерчеи органашка хьалхле лелаю болхлой шоай гIулакхаш тIа вIаштта кхозза мара хоржаргбоацаш принцип оттайича бакъахьа хургья. Болхло чIоагIа хьаькъал долаш а наха чIоагIа накъа ваьнна а хиларца массанена из шийн гIулакха тIа висар гIойленагIа а хете, из юха а харжа мегаргва. Иззаморча метте бокъонца херждарг лархIац духхьала дукхагIа бараша кхадж тесса ца Iеш, диъ даькъах кхаь даькъо цунна тIехьа кхадж тессача мара.

Парте керттера декхар лерхI социалистически демократе принципаш дIахо тоаяри нийса айяри. Дизза кхоачашдаь хила дезаш да: Советашеи цар депутаташеи харжархошта хан-ханнахьа хьалхашка отчеташ яр, ха ялале шоайх тийша тIадехка декхараш кхоачашдеш боаца депутаташ юхабеха харжархой бокъо хилар; пачхьалкхен доал даро, боахами культуреи хьалъяра деррига лоархIамера дешаш гучча-хьа, паргIатта а массайолча оагIорахьара а Советий сессешка дувцар лохе денз лакхе кхаччалца Iаьдала исполнительни органаша хан-ханнахьа Советий сессешка отчеташ яр; цу органий балха тохкам бари царна тIахьажари; депутатий запросаш Советаша хан-ханнахьа ювцар; советскии, боахамеи, кхыйолчеи организацей балха юкъерча кхоачамбоацарашта критика яр.

Совета хIара депутат пачхьалкхен гIулакхаца хьинаре дакъа лоацаши хоадам боллаш цхьа болх беши хила веза. Лакхлуш боагIа Советий хадданза йолча комиссей лоархIам. Лакхехьарча Советий хадданза йола комиссеш министерствай, ведомствай, совнархозий балха хан-ханнахьа тIахьожам лоаттабе безаши йоагIаш йолча Лакхехьарча Совето тIайийца решенеш чакхъяхара хьинаре новкъостал де дезаши я. Законодательни органий болх тоабар а исполнительни органашта тIахьожам лакхбар а духьа практикана юкъехьолда комиссешка хадданза болх байта юкъ-юкъе шоай балха декхарех депутаташ мукъабувлийтар.

Моттигерча Советий хадданза йолча комиссешка къестадергдолаш тIехь-тIехьагIа дукхагIа дIатела деза исполнительни органий управленейи отделийи компетенцех дола дешаш.

Шерлургья къахьегамхой депутатий моттигерча Советий (моттиге шоаш доал дерий) бокъонаш. Цар хоадам боллаш къестадергда моттигера лоархIам бола деррига дешаш.

Къаьстта терко е доагIаш да района звено чIоагIъяра гIулакх. Колхозно-кооперативни доалахье дерригхалкъачунца гаргаозарца тIехь-тIехьагIа хьахургья района лоархIам болча ерригача предприятешта, организацешта, учрежденешта доал дергдола демократически цхьа орган.

Шерлургда общественни организацешеи къахьегамхой объединенешеи Советски пачхьалкхен представительни органий законодательни гIулакхаца дакъа лацар. Профсоюзашта, комсомола, кхыйолча дуккха нах чубоагIача общественни организацешта цар общесоюзнии республиканскии органашка гIолла бокъо яла еза законодательни инициатива хила, вешта аьлча законий проекташ тIаккхахьа.

Пачхьалкхен юкъареи, иштта моттигереи лоархIам болча законий а кхыча решеней а проекташ къахьегамхошка шерра ювцийтара гIулакх система хинна дIаотта деза. ЛоархIамегIа йола законопроекташ дерригхалкъа голосоване (референдум) увттае еза.

КПСС боккха лоархIам бу мехкарча дерригача рузкъаех нийса пайда эцар, къахьегамхошта культурно-бытовой гIулакх дара дешаш шийн ханнахьа къоастадар дукхагIча даькъе шийх тийша йолча пачхьалкхен аппарата болх тоабара гIулакха. Советски аппарат хила еза чоалхане йоацаш квалифицированни, маьха ей, оперативни йолаш цхьаккха тайпара бюрократизми, формализми волокитеи йоацаш.

Из декхар кхоачашдара лоархIамера средство — хадданза **пачхьалкхени общественнии тIахьожам.** Ленина указанешка хьежжа, хадданза болх беш хила еза центре а моттигашка а пачхьалкхен тIахьожами общественни инспекции вIаши таръеш йола тIахьожама органаш. Парте лерхI, халкъа тIахьожама инспекци пачхьалкхен гIулакхашта доал де, закон нийса лорадара пачхьалкхен аппарат эргаяккхара, бюрократизм дIаяккхара, къахьегамхой предложенеш шийн ханнахьа кхоачашъяра тIахьожам лоаттабе, дукха халкъах баьнна нах юкъеозара лоархIамера герз.

Социалистически пачхьалкхен аппарат халкъа гIулакх деш а халкъа хьалхашка отчет тела езаш а я. Болхлочо цIена болх ца бари Iаьдала гIулакх зуламерча тайпара леладари моллагIчо из дойя а, хоадам боллаш соцадайта а чIоагIа бехктокхаме оза а веза. Советски наьха декхар — законаши правопорядоки лораеш хилар, бокъо йоацараш ца ловши царца къовсам лоаттабеши хилар.

Парте лерхI **управленчески аппаратера доал дара** демократически юхьигаш дIахо дегIайоалае езаш хилар. Харжареи представительни органашта а харжархошта а хьалхашка отчеташ телареи принцип тIехь-тIехьагIа пачхьалкхен органий берригача кулгалдеча болхлошка кхоачаш хила еза.

Пачхьалкхен мах тела аппарат дукхагIа кIезигьярта, доал дара навыкаш дуккхача наха тIехь-тIехьагIа дукхагIа Iомаярга, хIаьта цу аппаратера болх дIахо йодача хана къаьстта професси хургйоацаш хиларга даргдолаш хила деза гIулакх.

ТIадиллача гIулакха хIара кулгалхо персональни бехктокхаме хилар мадарра дIахо а хьош, вIаштIехь-тIехьа чакхдаккха деза пачхьалкхени боахамеи аппарата ерригача звеношкара болх коллегиальни лелабар.

Эггара шерагIа йола демократизм къахьегамхой новкъостала дисциплина нийса лелаярца, цхьана тарлуш а лакхереи лохереи тIахьожам лоаттабара наькъаца из чIоагIъяра новкъостал деш а хила еза. Ерригача пачхьалкхен органий балха керттерадар — наха юкъера организаторски болх, болхлой нийса хьакъоастабар, цар гIулакхашка хьежжа нахага хьажар а цар мах бар а, заданеши кулгалдеча органий решенеши бокъонца кхоачашъяра тIахьожам лоаттабар.

ДIахо боккха лоархIам болаш **хургда социалистически правопорядок чIоагIъяр,** боахама-организаторскии культурно-кхетамеи болх нийсбеш йола, коммунизм хьалъяра Iалаьмате доккха декхараш къоастадара, масса оагIорахьара саг тоавалара новкъостал деш йола, правови нормаш дегIаяхкар.

Коммунизмага далар да сага шийн паргIатои советски граждaний бокъонаши масса оагIора дегIаахар. Социализмо еннай къахьегамхошта эггара шерагIа йола бокъонаши паргIатои, хIаьта царна гаранти а лу. Коммунизмо яхь къахегамхошта керда сийлахь-йоккха бокъонаши торонаши.

Парте хьалхашка оттаду социалистически законах нийса леладар моллагIа а правопорядок телхаелга дIадаккхар, зуламаш дIадахар, уж хьахулаш дола деррига бахьанаш дIадахар Iалашдара декхар.

Йизза законо маяххар кхоачашъеш я СССР правосуди. Бокъонца демократически лардаш тIа хьаю из: судахойи халкъа заседателаши хоржаш а отчет тела езаш а хилар, ханал хьалха уж юхабеха бокъо хилар, суде дувца дешаш гуччахьа дувцар, следствеи дознанеи органаша законаши ерригa процессуальни нормаш нийса лелаярца общественни обвинителашеи защитникашеи судашка дакъа лоацаш хилар. Правосуде демократически лардаш дегIа а ухаргья эргаювлаш тоа а лургья.

Коммунизм хьалъеш йолча обществе бокъо телхаерaштеи зуламхоштеи моттиг хила йиш яц. Бакъда, хIанз зуламаш деш моттигаш йолча хана чIоагIа бехктокхаме оза беза обществана кхераме дола зуламаш деш бола нах, социалистически общежите правилаш телхаераш, цIенача къахьегама вахара юкъе хила безам боацараш. Керттера терко зуламаш ца хилийтара тIаерзаяь хила еза.

Къахьегамхой материальни Iалашло, культурни-боарам, сакхетам лакхбаларо зуламаш дIадаха, уголовни бехкбар юххера а общественни Iоткъам бареи кхетамца-кхебареи гIулакхашца дизза хувцаргдола деррига хьалаш оттаду. Социализма хьалашка хIара къахьегама новкъара ваьнна саг пайданерча балха юха юкъе ва йиш йолаш ва.

Пачхьалкхени общественнии организацей ерригача система къахьегамхой декхараш шоай лоIамах а цIена а кхоачашдара уйланца кхетабу, хIаьта бокъонаши декхараши органически вIашагIкхийттача коммунистически общежите цхьан тайпара йолча нормашка а дуг.

2. Общественни организацей лоархIам дIахо лакхбар. Пачхьалхеи коммунизми

Йоаржжаяь коммунизм хьалъеча хана лакхлу общественни организацей лоархIам. Къаьстта лакхлу доал дара школа, боахама гIулакх дара школа коммунизма школа хиларах тарра **профессиональни союзий** лоархIам. Хадданза йолча производственни совещанеех предприятей болх тоабараи производствана тIахьожам лоаттабараи кхы а чIоагIагIа болх беш йола органаш а еш, боахама кулгалдара болх профсоюзаша чIоагIбара новкъостал деш хургья парти. Профсоюзаш декхарийла я:

— хадданза наьха коммунистически сакхетам лакхбалара йоахко е, коммунистически къахьегам бахьан лелаю яхь вIаштIехьйоаккхаш хила, пачхьалкхени общественнии гIулакхашта доал дара навыкаш Iоае, къахьегамхошта гIо де; къахьегамеи потребленейи бустамашта тIахьожам лоаттабеча хьинаре дакъа лаца;

— болхлойи гIулакхера барийи хьинар айдар, хадданза технически прогресс я лоаттабеча къовсама, дIахо къахьегама овсарле лакхъяра, пачхьалкхен планаш а заданеш а кхоачашъяраи тIеххоачашъяраи уж юкъе а озаш.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа.)

Советски Союза Коммунистически парте Программа

(ДIахододар. Долалур 1-ча агIо тIа).

— болхлойн гIулакхе барийн квалификаци лакхъяра, цар къахьегамен вахарен хьал тоадара хадданза йоакхо е, къахьегамхой материальни хьашташ бокъонаш лорае;

— наха чубахен культурно-бытовойн гIишлош хьалъяра планаш кхоачашъелга, общественни кхачен, торговлен, социальни страхованен, санитарно-курортнин гIулакх тоаделга вIаштIехьдаккха;

— потреблене общественни фондех пайда эцара, къахьегамхошта эша гIулакх дарца ювзаенна йолча ерригача предприятейн учрежденейн балха тIаьхьожам лоаттабелга Iалашде;

— къахьегамхошта ду культурни гIулакхи салоIилгеи тоадар, физкультуреи спорти дегIайоалаяр.

Лакхлургба **кагирхой коммунистически союза** лоархIам, коммунизма хьисапе кагирхой кхетамца кхебе, керда общество практически хьалъяра из юкъеоза, коммунизм йолча хана бахаш, болх беш, общественни тIулакххашта доал деш хургболча масса оагIорахьа дегIабаьхкача наьха тIехье кийчъе партена новкъостал деш йола кагирхой самодеятельни политически организаци ше хиларга хьежжа. Кагирхоех лерхI парте коммунизм бахьан советски халкъо лоаттабеча къовсаме хIама хьадеш бола творчески низ.

Вахара дерригача доакъошка кхы а дукхагIча боараме инициативеи керда гIулакх дIадоладеши хила езаш, кагирхой творчески хьинари къахьегама турпалали дегIайоалае езаш я комсомол. Комсомольски организацей балха юкъе кертера моттиг лоацаш хила деза Даьхенна, халкъа, Коммунистически партена, коммунизма гIулакха геттара чIоагIа мутIахьа хилар, общества вахар тоадеча къахьега моллагIа халонгаш ла масса хана кийча хилар, кхетамца кагирхой кхебар, кагийча наьхеи мехкарийн общеобразовательни а технически а дешара боарам лакхбар. Комсомола сий дола декхар—социалистически Даьхе лорае кагирхой кийчбар, хьинар дола, моллагIча моастагIчоа чIоагIа хIама тоха могаргдола патриоташ кхебар. Коммунистически морала принципаши нормаши чIоагIа лораяра наькъаца хьалкхебу комсомоло кагирхой. Ший гIулакххаца, школен пионерски организацен вахара тIоэале йолаш къахьегам безаш, физически а нравственни а унахцIена тIехье хьалкхеча хьинаре дакъа лаца дезаш я комсомол.

Лакхлу **кооперацe** лоархIам—колхозийн, потребительскийн, жилищно-строительнийн кооперацe, кхыча кооперативни организацейн коммунизм хьалъяра нах юкъеозарех коммунистически кхетамца кхебара а обществас ше доал дара школа а формех цаI из хиларах тарра.

ДIахо дегIайоагIаргъя къахьегамхой кхыйола общественни объединенеш: Iилмани Iилма-технически обществаш, рационализаторийн изобретателийн организацеш, литература, искусства, журналистика болхлой союзаш, культурно-просветительнийн спортивнийн обществаш.

Парте лерхI ерригача общественни организацей лоархIамегIа дола декхар къахьегама яхьи къахьегама коммунистически формаш могаелгеи масса оагIорахьа дегIадоаладар, коммунизм хьалъеча хана къахьегамхой хьинар дIахо айдар, наьха материально-бытовой положени тоаяра йоакхо яр. Общественни организацеша культура, унахцIено лораяра учрежденешта доал дара дакъа лацар шерде деза, цар кулгал дергдолаш укх гаргарча шерашка дIаяла еза пачхьалкхено лелаеш йола зрелишни предприятеш, клубаш, библиотекаш кхыйола культурно-просветительни учрежденеш; общественни порядок чIоагIъяра цар, къаьстта халкъа дружинай, новкъостий судий болх шербе беза.

Общественни организацей самодеятельность дегIайоалаяр духьа, парте лерхI цар мах телаш йола аппарат лохера хьа лакхе кхаччалца дIахо кIезигъе, аргIан хоржамаш хулаш ахханега кхоачаш хIара хоржаш йолча общественни органа состав кердаяккха. ВIаштIехьа-тIехьа шозза мара общественни организацешта кулгалдеш бола болхлой хоржартбоаца гIулакх оттадича бакъахьа хургда.

Социалистически пачхьалкхенах ше дегIаярца цунах юкъера а Советаш, профессиональни, кооперативни, кхыйола дукха нах юкъе бола къахьегамхой организацеш шийна чухь вIашагIкхеташ йола общественни **коммунистически самоуправлени хургья.** Общественни гIулакххашта доал деча общества берригача членаша хьинаре дакъа лоацилга Iалашдеш йола демократи дIахо дегIайоагIаргхилар хьахьокх цу процессо. Боахамаи культураи доал дара, хIанзарча пачхьалкхен функцешта тара йола общественни функцеш коммунизм хилча а юхеюсаргъя, общество дегIаярга хьежжа хувца а луш эрга а ювлаш. Бакъда уж чакхъяхара характери способаши социализм йолча ханара яраш санна йоацаш кхыча бесса хургья. ХIанз пачхьалкхен йола планированеи, учетеи, боахама а культура дегIаяра а кулгалдарей органий политически характер дIа а яргъя, царех обществас ше доал дара органаш а хургъя. Коммунистически обществах хургъя къахьегама наьха дика вIаштIехьъяьккха доттагIле. Хьахургъя цаIаш йола берригача наьха оамал а хинна дIаоттаргйола, массане а къоабатъеш йола коммунистически общежите бокъонаш.

Исторически дегIаахаро пачхьалкхе дIаяларга дут. Пачхьалкхе йизза дIаялара хьаде деза чура хьалаш—дегIаена коммунистически общество хьалъяр, иштта арахьара хьалаш а — дунен халкъашта юкъерча арене, коммунизмана пайдане долаш, капитализманеи коммунизманеи юкъера вIашдухьаленаш хоадамболлаш къоастаяр.

3. Советски Союза ТIема Низаши обороноспособностьи чIоагIъяр

Советски Союза Коммунистически парте, дерригача советски халкъо раьза долаш ше хьаллоацаш хилар ларде а лувцаш чIоагIа Iалаш а ду лора а ду социализма карагIдаьннараш, дерригача дунен тIарча машара гIулакх, кIаьд ца луш къовсам лоаттабу агрессивни тIемаех адамаш кIалхара даха. Дунен машаре дахара ленински принцип хила а хиннай юса а юс, Советски пачхьалкхен арахьарча политика генеральни принцип йолаш.

Советски Союз тIагIертта чакхъяха гIерташ я ше оттаяь йола чIоагIа дунен халкъий тIахьожам лоатторгболаш массанахьа а дерригa герз дIадаккхарах йола предложенеш. Бакъда империалистически пачхьалкхенаша уж предложенеш тIаэца ца тугаш чIоагIа духьале ю, сихха лакху шоай тIема низаш. Уж раьза бац дунен социалистически система йолаш хиларца машар бе, хIаьта Советски Союзи кхыйола социалистически пачхьалкхенаши тIемаца дIаяхара йола шоай хьакъал доаца планаш гуччахьа кхайка а ю цар. Цо декхарийла ю Коммунистически парти, ТIема Низаш, пачхьалкхен кхерамзлен органаш, СССР дерригa халкъаш, машара моастагIий агрессивни гIулакххашта мел ца еш фелалелае а масса хана машарера къахьегам лорабеш шоай Даьхе герзаца лораяра масса хана кийча хила а.

Парте лерхI хIанз империализм йолаш йолча хана — агрессивни тIемай кхерам дIабарг ца хилар. КПСС лерхI, социалистически даьй-мохк лорабар, СССР оборона чIоагIъяр, Советски ТIема Низий чIоагIаленаш партен дерригача советски халкъен сий дола декхар, социалистически пачхьалкхен лоархIамера функци. Советски Союзо ший интернациональни декхар лерхI кхыча социалистически мехкашца цхьана ерригa социалистически лагерь тешаме лораелгеи цун кхерамзле Iалашъелгеи.

Чурча хьалашка диллача Советски Союза хIанз эшаш яц арми. Бакъда, империалистически лагерагахьара бола тIема кхерам болаш хиларах, массане а дерригa герз Iодиллар вIаштIехьдаккханза хиларах КПСС хиланза даргдоацаш лерхI Советски пачхьалкхен оборона низ. Низий тIема кийчо, Советски Даьхена лата тIава хьакхашта вола моллагIа моастагIа хоадам боллаш а визза а вохавелга Iалашдергдолча боараме лоаттадар. Советски пачхьалкхе йоакхо еш хургья цун ТIема Низаш низ болаши Даьхе лораяра эгтара кердагIа йола средстваш — атомнии термоядернии герз, массайолча радиусай ракеташ шоашка хилийтара, тIема техникеи герзеи дерригa тайпаш эшшача боараме лоаттадара.

Парте коммунисташ, берригa советски нах социалистически Даьй-мохк лорабе масса хана кийча, шоай арми езаш хургболча уйланца кхетабу. Даьй-мохк лорабар, Советски ТIема Низашка гIулакх дар — советски гражданина лакхара а сийлен а декхар.

КПСС дерригa ду Советски ТIема Низаш нийса болх беш а вIаштIехьйоалаш а организм хилийтара, лакхара организованностьи дисциплинеи йолаш, парте, правительства, халкъо хьалхашка оттадаь декхараш дика кхоачашдеш уж хилийтара, империалистически агрессорашта моллагIча хана чIоагIа хIама тоха кийча хилийтара.

Парти кIаьд ца луш йоакхо еш хургья коммунизма гIулакха чIоагIа мутIахьа йола, советски халкъа дикагIа болча викалех хьакъестаеш йола армеи флотеи командни а политически а кадраш кийчъяра. Цо хиланза даргдоацаш лерхI, командни составо тIагIертта марксистско-ленински теори Iомаяр, лакхара тIема-технически кийчо йолаш хилар, хIанзарча хана тIема теореи практикои дIадехача дерриганеша маяххара хилар, тIемахой дисциплина чIоагIъяр. Берригача советски тIемахошта боарам боаццаш ший халкъах коммунизма гIулакха тешаме хургболаш, социалистически Даьхе лораяра дерригa шоай низаш, нагахьа эше вахар а, дIадала кийча хургболаш кхетам бала.

ТIема гIишлон лардий лард я ТIема Низашта Коммунистически парте кулгалдар, армерчеи флотерчеи партийни организацей лоархIами влиянии лакхъяр. Парте чIоагIа терко ю арме, авиаце, флота, дерригa вахар а болх а вIаштIехьбоаккхеи лостам лушиш йола ший влияни лакхъяра, Коммунистически партенеи Советски правительстванеи гонахьа ТIема Низий лични состав кхотаяра армеи халкъеи бартцхьоагIо чIоагIъяра, тIемахой майра, къонахчал, денал долаш, коммунизм хьалъеш боалла Советий Мохк лорабе моллагIча хана кийча болаш кхебара.

IV. Къамий гIулакхий хьакъехьара парте декхараш

Социализма хьалашка къамаш тоалу, цар суверенитет чIоагIлу. Капитализм йолча хана санна, къамашта юкъера йовкъаш, къамаш шо-шоаш къестар, эгоизм лакхъялара наькъаца а доацаш, уж махулла дукхагIа вIашш гаргаозара, вежарашха цар вIаши новкъостал дара а доттагIал леладара а наькъаца кхоачашду къамаш дегIадоагIилга. Керда промышленни центраш хьахиларо, Iалама рузкъа доалла Iалаьмате йIаьхий моттигаш гучаяхаро, из рузкъа даккха доладаро, баьх дола лаьтташ карадерзадаро, массе тайпара йола транспорт дегIаахаро баха нах дIа-юха ухилга лакху. Советски Союза халкъаша вIаши юкъе гIулакхаш леладелга шердара новкъостал ду. Советски республикашка цхьана бахаш а бартагIа къахьегаш а ба дуккхача къамех бола нах. СССР-а чухь союзни республикашта юкъерча доазоний хьалха хинна лоархIам тIа-тIа дукхагIа бовш латт массадола къамаш цхьатарра бокъо йолаш хилар бахьан долаш, массане вахар цаI йолча социалистически ларда тIа хьаду, хIара халкъа материальнии духовнии хьашташ цхьатаррарча боарамах кхоачашду, уж дерригаш а цхьа дезал беш вIашагIтехад вахара юкъарча хьашташа, де дага кхоабачоа — коммунизмана цхьана тIа а долх. Тайп-тайпарча къамех болча советски наьха хьахиннай кердача тайпара общественни отношенеша хьаяьи СССР-а дерригача халкъий дикагIа йола традицеш шийна чулоацаши йола духовни куца юкъара белгалонаш.

Шерра коммунизм СССР-е хьалъяр къамий гIулакхаш дегIадоаладеча дIахо а къамаш вIаши гаргадахарцеи цар йизза йола барт-цхьоагIо хиларцеи белгалйоалаш йола керда этап я. Коммунизма материально-технически база йилларо советски халкъаш кхы а айхагIа вIашагIюохарга вуг. Къамаша материальнии духовнии рузкъаш вIаши телга чехкка дегIадоагIа, коммунизм хьалъяра юкъарча гIулакха юкъе хIара республико лоаца дакъа дукхагIа лакхлу. Классашта юкъера йовкъаш дIаяларои коммунистически общественни отношенеш дегIаяхкарои къамаш социальни цхьатарра хулга сихду, цар культура, морала, вахара коммунистически юкъара белгалонаш дегIайоалаяра новкъостал ду, царна юкъера тешами доттагIали дIахо а чIоагIлу.

СССР-е коммунизм котъяларца кхы а чIоагIагIа вIаши гаргагIоргда къамаш, цар экономическии идейнии хьашташ цаIаш хилар лакхлургда, шерра яржаргъя цар духовни куца юкъара коммунистически белгалонаш. Цхьабакъда, къамий башхалонаш, къаьстта меттаншта юкъера башхалонаш, дIаялар классашта юкъера йовкъаш дIаяларал лоархIам болаш йIаьхагIа йола процесс я.

Коммунизм хьалъеча хана къамаша вIаши леладеча гIулакхий дерригa дешаш парте къестаду пролетарски интернационализма позицеш тIара, къамий ленински политика лерттIа дIаяхьара ларда тIара. Из ше деш парте телха а яц, гIетта а яц къамий башхалонаш. Къамий гIулакхий хьакъехьа парте хьалхашка уттаду е декхараш:

а) дерригача советски къамий экономикеи культуреи массе оагIорахьа дегIайоалаелга дIахо дахьа, цар вежарий хьисапе цхьана къахьегар, вIаши новкъостал дар, вахара дерригача доакъошка тIа-тIа дукхагIа уж кхотадар, гаргаозар Iалаш а деш, цунца мамогга ССР-а Союз чIоагIа а еш. СССР-а халкъий къамий пачхьалкхен формех бизза пайда эцари уж тоаяри.

б) экономически даькъе тIехьа тIайоагIача хана а советски республикай боахам массе оагIорахьа дегIабоалабара курс дIаяхьар; производство дикагIа пайда баргболча тайпара дIа-юха нийсъяри Iалама рузкъа планах даккхари Iалашдар, республикашта юкъе къахьегам социалистически бекъилга тоадар, цар къахьегама хьинар бартаца вIашагIтохар, ерригача пачхьалкхен хьашташи хIара советски республика хьашташи вIаши тар а деш. Союзни республикай боахама хьалхле лелае йола бокъонаш шеръярах доккха дикадар даьнна хиларах уж тайпа гIулакхаш дIахо а де мегаргда, коммунизма материальни-технически база хьаяро советски республикашта юкъера вIаши бувзами вIаши ду новкъостали кхы а чIоагIагIа лакхдар дIадехаш хилара лоархIам а беш. Къамашта юкъера гIулакхаш вIаши айхагIа мел хул, дерригача халкъа декхараш дикагIа мел кхетаду толам болашагIа дIадаха йиш хургья местничестваи къаман эгоизмаи гучадувла гIулакхаш.

Коммунизм хьалъяра декхараш толамца кхоачашдеи боахама балха хIара денна координаци еи лерхIаш, къаьсттача зонашка хьае тарлургда республикашта юкъара боахама органаш (къаьстта хий диллар, электроэнерге кольцевани, транспорт и. кх. санна долча дешай хьакъехьа).

Парте хьалха а санна дIаккхухьаргъя дерригa къамаши кагий халкъаши фактически цхьатарра бокъонаш йолаш хилар Iалашдеш йола политика, цар хьашташ дизза лархIа а лоархIаш, чехкагIа дегIаяхка езача мехка районашта къаьстта теркам тIа а бохийташ. Коммунизм хьалъяра процессе Iовш дола рузкъа дерригача къамаштеи кагийча халкъаштеи юкъе нийсхонца декъанза даргдац.

в) дIахо а СССР-а халкъий социалистически культура массе оагIорахьа дегIайоалаяр. Шерра хьалъеш латтача коммунизмои коммунизма идеологе яьхача кердача коталонашеи йIаьхий еш хьалъю чулоацам социалистическии форма къамийн йола СССР-а халкъий культура. Лакхлуш латт къамийн кагийча халкъийн идейни цхьоагIо, цар культураш вIаши тарга йоагIилга. Социалистически къамаш дегIадахкара исторически опыто хьахьокх, къамий формаш цхьан метте а латташ хувцалуш хилар, дикагIа эрга яьле, дикагIа хулаш, шоайла вIаши гаргайолхаш хилар, вахара кердача хьалашта духьал мел долча доллача хIамах мукъа а йоалаш, Iоцlен а луш. Дерригача советски къамашта юкъара йола интернациональни культура дегIайоагIа. ХIара къаман культура ганз тIа-тIа дукхагIа хьалъюз интернациональни оамале йолча твореннеша.

СССР-а халкъий культурай социалистически чулоацам дегIабоалабара керттера лоархIам а беш, парте **новкъостал дергда дIахо а уж вIаши тоаяраи гаргаозараи,** цар интернациональни лард чIоагIъяра, цунца коммунистически общества хургйола адамий юкъара цаI йола культура хьахилара. ХIара халкъа прогрессивни традицеш хьал а лоацаш, берригача советски нахага уж дIа а кхоачийташ, парте мамогга дегIайоалаергъя дерригача къамий цаIаш йола коммунизм хьалъерий керда революционни традицеш.

г) дIахо йодача хана а СССР-а халкъий метташ паргIатта дегIадоаладар, хьаштдола мотт бувца, хьаштдолча меттаца ший бераш кхетаде а дешийта а моллагIча гражданина йизза бокъо ялар, уж е вож метташ тIех а ца лоархIаш, царна доазонаш а ца уттадеш, уж дувца низ а ца беш. Халкъий вежарий доттагIлени вIаши тешарей хьалашка къамий метташ дегIаух цхьатарра бокъо хиларей вIаши тоадарей ларда тIа.

Наьна меттаца цхьана шоай лоIаме наха эрсий мотт Iомабеш хилара процесса дика лоархIам ба, хIана аьлча цо новкъостал ду хIара къаман а эIамигача халкъа а опыт вIаши йовзийтараи СССР-а дерригача кхыча халкъашта культурни карагIдаьннараш а дунен культура а йовзийтараи. Эрсий мотт СССР-а дерригача халкъаша вIаши гIулакххаш леладарей цхьана къахьегарей юкъара мотт а хинна дIаэттаб.

д) халкъий гIулакхий хьакъехьа тIехьа тIайоагIача хана а интернационализма принципаш хадданза чакхъяхар; социализмо даьча кертерачарех цаI хиларах тарра халкъий доттагIал чIоагIдар; моллагIча а национализми шовинизми гучаювлара духьал, къамо шийна доазув уттадареи ше кхычарел тIех лерхIареи тенденцешта духьал, хьалха хинначоа идеализаци яраи халкъий исторе чура социальни вIашдухьаленаш къайлаккхахьа гIортараи духьал, шоай ха яьккха яьннача тIулакхаштеи оамалаштеи духьал цIаккха барт хургбоаца къовсам лоаттабар. Коммунизм хьалъяра масштабаш дегIайоагIаш хиларо дIадех дIахо а къамаша кадраш дIа-юха кхоачийтилга. Советски республикашка тайп-тайпарча къамех бола болхлой кийчбеши царех пайда эцаши къам къерда йиш яц. Гучаювла национализм дIаяккхар СССР-а дерригача къамийн кагийча халкъийн хьашташа маяххара да. ХIара советски республика дIахо тоаяла а чIоагIъяла а йиш яц духьал СССР-а вежарашха долча социалистически къамий сийлахь-боккхача дезала юкъе мара.

V. Идеологе, кхетам балара, дешара, Iилма, культура хьакъехьара парте декхараш

Советски обществос доккхий толамаш даьхад наха социалистически кхетам луш, социализм хьалъеча дика дакъа лоаца нах хьахулийташ. Цхьабакъда, социалистически строй котъяьнначул тIехьагIа а наьха кхетама чуи гIулакхащцеи долаш да общество дIахьалха яхара новкъарле еш дола капитализмах юхедиса во гIулакхаш.

Коммунизм котъяккха лоаттабеча къовсаме идеологически болх тIа-тIа чIоагIагIа низ болаш йола фактор а хиле дIаотт. Общества члений сакхетам лакхагIа мел хул, цунца диззагIа а шерагIа а дарж коммунизма материальни-технически база юллача юкъера къахьегама а наха юкъерча кердача гIулакхий а коммунистически формаш дегIайоалаеча творчески хьинар, чехкагIа а толам болашагIа а кхоачашхул коммунизм хьалъяра декхараш.

Идеологически балха тIехь хIанзарча этапе парте кертера лерхI берригa къахьегамхой йоккха идейность йолаши коммунизма гIулакха мутIахьа хургболаш, къахьегамцеи общественни боахамцеи коммунистически гIулакх хургдолаш кхетамбар, буржуазни уйлаехи оамалехи юхедисараш цIендаь дIадахар, саг массе оагIорахьа, нийсса, гармонически хьалкхевар, духовни культура йизза йола ганз хьаяр. Парте къаьстта лоархIам бу хьатIаккхувш йола тIехье кхетаяра.

Керда саг хьахул коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лацара а экономически общественнии вахара юкъе коммунистически гIулакхаш дегIаахара а процессе, шийна чухь боккха лоархIам кепайоазон, радио, кино, телевидене а болаш йолча парте, пачхьалкхен общественни организацей кхетама балха ерригача система новкъосталца. Общественни вахара коммунистически формаш хьаеча хана вахаре, къахьегаме, наха юкъерча гIулакхашка тIа-тIа низ болашагIеи чIоагIагIеи чIоагIлургья коммунистически идейность, коммунизма рузкъах хьаькъалца пайда эца Iомалургба. Общества члений цхьанарча планаца вIаштIехьбаьккхача къахьегамо, пачхьалкхени общественнии гIулакхаш деча цар хIара денна дакъа лоацаш хиларо, новкъосташха цхьана къахьегареи вIаши хьаллацареи коммунистически гIулакхаш дегIаахаро коллективизма, къахьегам безара, гуманизма уйланца наьха сакхетам эргабаккхарга вуг.

Къахьегамхой коммунистически сакхетам лакхбаларо новкъостал дергда дIахо а болхлой, колхозникаш, интеллигенци идейно-политически кхотаяра, хулаш-хулаш царех коммунистически общества къахьегамхой цаI йола коллектив хьахилара.

Парте е декхараш оттаду:

1. Коммунистически кхетам балара хьакъехьа

а) **Iилма мировоззрени хьахилар.** Социализмаи коммунистически общество хьалъяра хьалашка, общество ший лоIаме стихийно экономически дегIаахара метта производствои дерригa общественни вахари кхетамца вIаштIехьдоаккхача хана, теори практике хIара денна кхоачашъеча хана общества берригача къахьегамхой Iилма мировоззрени хьахилар эгтара хьалхара лоархIам болаш да. Цу мировоззрене идейни лард я философски, экономически, социально-политически уйлай цаI йола а нийса а система ше йола марксизм-ленинизм. Парте декхар оттаду берригa баха нах Iилма коммунизма уйланца кхетабе, къахьегамхоша марксистски-ленински хьехама идеяш караерзаергйола, дуне дегIаахара никъ а перспективаш а цар кIоаргга кхетаергйола, мехка чухь а дунен халкъий арене а хулгаш дола хIамаш нийса кхетадергдола, вахар кхетамца коммунистически хьисапе хьалдергдола гIулакх де а гIерташ. ХIара саго леладеча гIулакхашта юкъе, хIара коллективои хIара организацеи беча балха тIехь коммунистически идеяш органически йоахкаш хила еза коммунистически гIулакхех.

Вахаро уттаю керда проблемаш теоретически кийчъяри шоай ханнахьа практически кхоачашъяри общество толамца коммунизме йигара хиланза даргдоаца хьал да. Теоре тIехьа тIайоагIача хана а практикана никъ сийрдабаха беза, коммунизм толамца хьалъяра новкъарле ергйола халонаши духьаленаши гучаяхара а дIаяхара а новкъостал де деза. Парте ший эгтара кертера декхар лерхI советски общества вахара юкъе хула керда явленеши дунен революционни болхлой а къам-мукъадаккхара а болама опыти йовзара а тохкаш вIашагI тохара а ларда тIа дIахо марксистски-ленински теори дегIайоалаяр, теори коммунизм хьалъяра практикаца творчески ювзар.

б) **Къахьегамца кхетам балар.** Кхетам балара балха юкъе парте керте оттаду общества берригача члений къахьегамцара коммунистически гIулакх дегIадоаладелга. Обществана долча беркатa къахьегар хIара сага сийлен декхар да. Физически бале а хьаькъалца беш бале а моллагIа обществана болча пайдана беш бола болх лоархIаши сий деши ба. Къахьегама дикагIа йолча образецашца, общественни боахам лелабара дикагIа долча хьокхамашца къахьегамхой кхетабанза баргбац.

Вахара а нах дегIаахара а хиланза дарг мел доацар къахьегамо хьадеш да. Цудухьа хIара саг декхарийла ва цун ший вахара, балха, общества хьал тоадара хиланза яргйоаца средстваш хьаеча юкъе дакъа лаца. Къахьегама юкъе дакъа а ца лоацаш, обществагара моллагIа дале а рузкъа кхоачаш вола саг, тунеядец а хургвар, наьха чотах вахарг а вар.

Коммунистически общество саг къа ца хьийгача варгвац. Из ца дича вутаргвац из ший сакхетамо а общественни уйлано а. Къахьега могачун оамал а хинна, общества берригача члений вахара эгтара хьалхара хиланза даргдоаца хIама а хинна дIаоттаргба къахьегам.

в) **Коммунистически мораль чIоагIъяр.** Коммунизмага довлача хана общества вахаре тIа-тIа а лакхлу нравственни гIулакхий лоархIам, шерлу моральни фактора сфера, царга хьежжа кIезиглу наха юкъера гIулакхаш административни хьисапе нийсдар. Коммунистически вахара кертера бокъонаш чIоагIъеши дегIайоалаеши йола гражданаша кхетамца шоаш уттаеча дисциплина ерригa формаш хьаллоацаргъя могоргъя парте.

Эксплуататорий классовой мораль харц а еш, коммунисташа къаьнача дунен телхача эгоистически уйлаштеи оамалаштеи духьал йоах дерригача къахьегача адамий хьашташи идеалаши чакхйоаха эгтара нийсхо йолашагIеи даькъалагIеи йола коммунистически мораль. Эксплуататорий доал тIалаттача хана толхаеш а эхь ца хетташ йохаеш а хиннача нравственностеи нийсхони чоалхане йоацача нормаех коммунизмо хьаю къаьст-къаьстача наха а, хIаьта иштта халкъашта а юкъера йохаргйоаца вахара бокъонаш. Социальни низ-Iоткъамцеи телхача оамалащцеи эзараш шерашка къовсам лоаттабеш къахьегамхоша хьаяь адамий юкъара кертера нормаш шийна чухь йолаш я коммунистически мораль. Общество нравственни дегIаахара юкъе къаьстта боккха лоархIам болаш я болхлой класса революционни мораль. Социализми коммунизми хьалъеча хана коммунистически мораль хьалъюз, йIаьхий хул кердача принципашца, кердача чулоацамца.

Парте лерхI, **коммунизм хьалъеча сага моральни кодекса** юкъе е нравственни принципаш йолхаш:

— коммунизма гIулакха мутIахьа хилар, социалистически Даьхе, социализма мехкаш дезар;

— обществана долча беркатa хьаьнала къахьегар: болх ца беча хIама а яац;

— общественни рузкъа лорадареи дебадареи хIаране йоакхо яр;

— общественни декхар кIоаргга кхетадар, общественни хьашташ телхаделга ца лоалуш хилар;

— коллективизми новкъосташха вIаши гIо дари: хIаравар массанена тIехьа, массавар цхьаннена тIехьа;

— наха юкъера гуманни тIулакххаши цар вIаши лархIари: саг сага — доттагIа, новкъост, воша;

— общественнии шийи вахара юкъе хьаьнала а бакълувш а, нравственни цIена, сонта-кура воацаш, доккхал ца дезаш хилар;

— дезала юкъе вIаши лоархIаш хилар, бераш кхетадара йоакхо яр;

— нийсхо ца хилар, тунеядство, хьаьнала ца вахар, карьеризм ца лоалуш хилар;

— СССР-а дерригача халкъий доттагIали вошали хьаллацар, къами раси гоама хулга лоа ца далар;

— коммунизма, машара тIулакха, халкъий кортамукъален моастагIашца машар хургбоацаш хилар;

— дерригача халкъий къахьегамхошца, дерригача халкъашца вежарий барт-цхьоагIо хилар.

г) **Пролетарски интернационализми социалистически патриотизми дегIайоалаяр.** Парте кIаьд ца луш кхетабергба советски нах пролетарски интернационализма уйланца, мамогга новкъостал дергда дунен халкъий къахьегамхой бартцхьоагIо чIоагIъяра. Советски халкъа ший даьй-мехкацара безам дегIа а боалабеш, парте лерхI, социализма дунен система хьахиларца социалистически общества гражданий патриотизм шоай Даьхенна, социалистически мехкаша вIаши деча доттагIленна мутIахьеи тешамеи хилар чудоагIаш. Социалистически патриотизманеи социалистически интернационализманеи органически юкъедоагIа дерригача мехкий болхлой классаца, къахьегамхошца пролетарски барт-цхьоагIо хилар. Парте тIехьа тIайоагIача хана а тIагIертта къовсам лоаттабергба буржуазни национализма, расизма, космополитизма реакционни идеологена духьал.

д) **Массе оагIорахьа а гармонически а саг дегIавар. Духовни ганз, моральни цIенал, физически массе оагIорахьа тоавалар гармонически шийца дола керда саг кхетавара** эша торонаш дегIайоагIа коммунизмага довлача хана.

Саг массе оагIорахьа дегIавара эша хьалаш хьахиннад исторически социальни толамаш дахар бахьан долаш — эксплуатацех, бе болх боацаш висарах, къелах, маIа, кхал хиларга, хьаваларга, къамага, расага хьежжа йолча дискриминацех мукъаваларах. Общества хIара члена творчески къахьега а деша а цхьатарра торонаш еннай. Общественни а дезала а вахара юкъе нах вIаши кара хиларей нийсхо ца хиларей гIулакхаш дIадоал. ХIара гражданина сий делга общества лораду. Общества хьашташ а лоархIаш, хIара гражданина паргIатеи цхьатарра бокъо йолаши, дезза хIама де а говзал Iомае а йиш я. Материальни производствага дIайода ха лоацъяларга хьежжа шерлургья производства, Iилма, техника, литература, искусства хьакъехьа йола говзал, хьаькъал, талантaш дегIайоалаяра эша торонаш. Наха мукъайоаккха ха тIа-тIа дукхагIа гIоргья общественни балхага, культурни вIашагIкхетарга, хьакъалца а физически а дегI дарга, художественни творчествага. Физкультуреи спорти наьха хIара дийнахьарча вахара чухь чIоагI а енна дIаоттаргья.

е) **Наьха кхетама чу а гIулакхашта юкъе а капитализмах юхедисараш дIадахар.** Буржуазни идеологеи моралеи гучадувлараща, частнособственнически психологех, суеверех, предрассудкех юхедисаращца лоаттабу къовсам коммунистически кхетам балара балха дакъа лерхI парте.

(ДIахододар 3-ча агIо тIа.)

Советски Союза Коммунистически парте
Программа

(ДIахододар. Долалур 1-чеи, 2-чеи оагIош тIа).

ДIаяхача замах юхедисача воча гIулакххашца, индивидуализмаи эгоизмаи гучадувларашца лоаттабеча къовсаме боккха лоархIам болаш я общественность, общественни уйла цунна тIаяхийтар, критикеи самокритикеи дегIайоалаяр. Обществана духьалара зуламе гIулакхаш новкъосташха дувцилга хулаш-хулаш буржуазни уйлай, оамалий, гIулакхий хIамаш цIендаь дIадахара кертера средство а хинна дIаоттаргда. Общественни а сага ший а вахара юкъе общественни декхар кхоачашдеча дикача хьокхама низа кхетам балара лоархIам IалаьмаIе боккха ба.

Iилма-материалистически хьисапе дуне довзара уйланца нах кхетабара дынах тешаш бараш эгIаза гIоргбола гIулакхаш а ца деш, дынах юхедисараш дIадахара тIехь парте пайда ийбу идейни кхетама средстваех. ДIаяхача хана нах Iалама стихийни низашеи социальни низ-Iоткъамои тоIабаь хиларах, Iалама истинни бахьанаши общественни явленеши ца йовзарах йолча кIийлен тIа хьахинна дынах бола тешам харц хилар саббарагIа нахага дIадовзийтанза даргдац. Из деш чIоагIало лувца еза дунен сурт тIа-тIа диззагIа гучадоаккхача, Iалама тIара сага Iаьдал лакхдеча, Iаламал тIехдолча низех долча дыно фактически дагалийцарашта моттиг ца ютача вай ханарча Iилмана карагIдаьннарашца.

ж) **Буржуазни идеологи гучаяккхар.** Тайп-тайпара социальни строй йола паччахьалкхенаш машаре яхаро дIабаккхац идеологически къовсам. Парте тIехьа тIайоагIача хана а **гучабоахаргба капитализма халкъа духьалара, реакционни чулоацами** капиталистически строй хозъе гIерташ мел дувцараши.

Хадданза пропаганда ергъя парте **ший ха яьккха йоалаш латтача капиталистически системал социализми коммунизми чIоагIа тIеххиларах.**

Буржуазни реакционни идеологена парте духьал увттаду коммунизма Iилма идеологи. Болхлой классеи берригача къахьегамхойи кертера хьашташ гуча а доахаш, цу идеологе царна Iомабу, массане юкъара ираз бахьан къовсам лоаттабе, болх бе, баха. Коммунистически идеологи эггара а гуманни йола идеологи я. Цун идеалаш я наха юкъе, халкъашта юкъе лeладу адамий дизза дола дика гIулакхаш чIоагIдар, дуккха хIама хIалак дергдолча тIемий кхерамах адамаш мукъадахар, укх лаьтта массане юкъара машари берригача наха паргIата, ираз дола вахари оттадар.

2. Халкъа образоване хьанкъехьа

Коммунизмага довлар коммунистически сакхетам бола, дуккха дийша бола, физически а иштта хьаькъалца а къахьега, общественни а паччахьалкхен тайп-тайпарча доакъошка а, Iилмаи культураи даькъе а хьинаре болх бе могаргдола нах кхебари кийчбари чулоацаш да.

Халкъа образоване система вIашагIйолл хьатIакхувш йоагIача тIехьен дешари из кхетамца-кхеяри вахарца. производительни къахьегамца айхха бувзам болаш, кхийнабараша производства сфере болх бар шоай призванегеи обществана эшарашкеи хьежа дIахо деша а образовани эца а могаргдолаш вIаштIехьъяькха. Цу тайпарча принципех халкъа дешар оттадаро новкъостал дергда коммунистически общество масса оагIорахьара дегIабаьхка членаш хьалкхебара лоархIамегIа ярех цхьа социальни проблема къоастаяр — хьаькъалцарчеи физически къахьегамо юкъера лоархIамера бе-башхалонаш дIаяхара.

Образованеи кхетам балареи даькъера керттера декхараш да:

а) **Массане а юкъера образовани хила езаш дола гIулакх чакхдаккхар.**

Гаргарча итт шера школе даха ха йолча берригача берашта юкъара юкъерчеи цхьайтташерара политехнически, хIаьта йоагIаш йола образовани а йоацаш халкъа боахаме боахкача кагирхошта 8 класса боарам болеи образовани дулга чакхдаккха. ТIехьа тIадоагIача итт шере — йизза юкъера образовани эца массанена торо Iалашъе. Ерригъюкъара юкъера образовани Iалашъергья юкъареи политехнически дешар школьникашта могача тайпара юкъарча пайданерча къахьегаме дакъа лацар тардеш дегIадарца, хIаьта иштта производстве балха тIера а ца боахаш юкъера образовани луш йолча сайрийнарча школай сеть дикка шеръярца.

Юкъерча образоване Iалашде деза Iилмай лардаш дика ховш хилар. коммунистически мировоззрене принципаш Iомаяр, лакхлуш боагIача Iилмеи техникеи дегIаяра боарамга, обществана эшарга а дешархой могаргдолаши безамболаши хиларга а хьежа къахьегамеи политически кийчо хилар, хIаьта иштта хьатIакхувш йоагIа тIехье унахцIено йолаш нравственнии, эстетическии, физическии кхетамца-кхеяр.

Iилмеи техникеи чIоагIа дегIадоагIаш хиларца ювзаенна цахаддаш эргаяха еза производственнии профессионально-технически дешара система, производстве болх беш барий говзал, общественнии естественнии Iилмай даькъе цар общеобразовательни кийчо лакхъяларца, инженерно-техническии, агрономическии, медицинскии е кхыдола специальнии дешар Iомадарца вIаши тарлургйолаш.

б) **Школе аха ха йоацеи школе ухеи бераш общественни кхетамца-кхедар.** Халкъа образоване коммунистически система бераш общественни кхетамца-кхедара ларда тIа латт. Дезала юкъе бераш кхетамца-кхедар тIа-тIа дукхагIа уж общественни кхетамца-кхебарца органически вIаши тардеш хила деза.

Дошкольни учрежденейи тайп-тайпарча школай-интернатийи сеть дегIаяро къахьегамхошта йизза торо хулийтаргъя даьй-ноаной раьза хиларга хьежа, школе аха ха йоацеи школе ухеи бераш общественни кхетамца-кхеде. Лакхлу хьатIакхувш йоагIа тIехье общественни кхетамца-кхеяра бола, берашта къахьегами дешари дезадалийта, къона тIехье коммунистически сакхетами нравственности йолаш хьалкхее езаш йолча школай лоархIам. Цу дерригача гIулакхашта лакхара, сий дола, бехктоккхамера декхар тIалатт халкъа хьехархочоа, комсомольскии пионерскии организацешта.

в) **ХьатIакхувш йоагIача тIехьена лакхерча боараме образовани ялари кхетамца-кхеяри Iалашдергдола хьалаш хьадар.** Парте лерхI кхетамца-кхебареи образованеи гIулакх дизза Iалашдергдола школаши культурно-просветительни учрежденеши хьалъяра шерра программа кхоачашъе. Ерригача школашка дика цIенош а кхоачаргда, цхьан сменах занятеш ярга а яргъя уж. Ерригача школашка хьаергья дешара мастерскеш, химическии, физическии кхыйолеи кабинеташ а лабаратореш а, хIаьта юрташка иштта школашта юхера юртбоахама участкаш а; йоккхийча предприятешка — школьникашта лаьрхIа учебно-производственни цехаш. Школашка шерра лелаеш хургья кердагIа йола технически средстваш — кино, радио, телевидени.

Физическии эстетическии кхетамца кхебар духьа ерригача школашкеи школе йоацача учрежденешкеи кийчъергъя гимнастически залаш, спортивни городокаш, хьадергда берий художественни творчества, музыка, живописа, скульптура занятешта эша хьалаш. Шерлургья городашкарчеи юрташкарчеи берий стадионий, спортивни школай, туристски лагерий, лыжни базай, хин станцей, бассейни, кхыча спортивни сооруженей сеть.

г) **Лакхереи юкъера специальнии образовани.** Iилмани технически прогрессага хьежа, дIахо дегIайоагIаргья лакхара квалификаци йола, теоретически политически шерра кхетам бола специалисташ кийчбара эшаш йола лакхереи юкъера специальнии образовани.

Балха ди кIезигдарои берригача бахача наьха вахара боарам дикка лакхбарои хьадергда, деша безам болча берриганеша лакхера е юкъера специальни образовани йоаккхаргйола хьалаш. Мехкарча ерригача районашка предприятеша, профсоюзаша, кхыча общественни организацеша хьал а лоацаш, лакхерчеи юкъерча специальнии дешара заведеней сеть, къаьстта сайрийнареи заочнии яраш а йолаш, хIаьта иштта заводий-втузий, йоккхийча совхозий базе вIашагIъехкача юртбоахама институтий, халкъа университетий, студей, консерваторий, и. кх. дI., сеть шеръяь хила еза. ХIара шера дикка дукхагIа хилийта еза лакхерчеи юкъерча специальнии дешара заведенешкарча дешархой контингенташ. Специальни образовани йоаккхаргья итташ миллионаш болча наха.

3. Iилман хьанкъехьа

Боахама социалистически система хьалашка Iилмаи техникаи прогрессо торо хулийт халкъа хьашташта Iалама рузкъаехи низехи дикагIа эффективно пайда эца, энерге керда тайпаш хьаделгеи керда материалаш хьаеи климатически хьалашта Iоткъам бара методаш кийчъе, космически аренаш карaерзае. Обществa производительни низаш чIоагIа дегIадоаладара лоархIамегIа йола фактор а хинна дIаотт Iилма юкъекхухьилга. Iилма дегIадоаладари цунна карагIдаьннараш халкъа боахама юкъекхахьари дIахо йодача хана а хургда парте къаьстта йоакхо еш дола гIулакх.

Эггара лоархIамегIа дарех да е декхараш:

а) **Теоретически тохкамаш дегIадоаладар.** Iилмаи техникаи прогресса дIахо йодача ханара перспективаш хIанз, эггара хьалха, **естествознане керттерча доакъошта** карагIдаьннарашца белгалйоалаш я. **Математика, физика, хими, биологи** дегIадахкара лакхара боарам—технически, медицински, юртбоахама, кхыдола Iилмаш лакхдалара а эффективни хилара а хиланза даргдоаца хьал.

Теоретически тохкамаш эггара шерагIа дегIадоагIаргда, хьалхарча аргIах, берригача мехка электрификаци яр, производстве комплексни механизации автоматизации чакхъяккхар, халкъа боахама лоархIамегIа долча доакъошта химизаци яр, атомни энерги производстве юкъейоалаяр, транспорт, бувзам санна долча технически прогресса керттерча доакъошка. Цу юкъе доагIа:

— мехка энергетическии доагореи баланс йовзар, энерге Iалама хьастех пайда эцара дикагIа дола наькъаш лехар, цаI йолча энергетически система Iилман лардаш кийчъяр, энерге керда хьасташи, тепловой, ядерни, маьлха, химически энергех духхьал электроэнерги ергйола способаши гучаяхар, термоядерни реакцешта доал дара проблема къоастаяр;

— керда машинаш, автоматическии телемеханическии системаш хьаяра теории принципаши кийчъяр, радиоэлектроника сихха дегIайоалаяр. лоархIачеи, управленеи, информационнии машинии теоретически лардаш кийчъяр. технически эргаяхар;

— химически процессаш тахкар, кердеи эггара дикагIа эргаяьхаи технологически методаш кийчъяр, халкъа боахама дерригача доакъошта: машиностроене, гIишлош еча, бытовой лоархIам бола предметаш, минеральни удобренеш, хIаьта иштта медицинеи юрта боахамеи лелаеш йола керда препараташ хьае тIехдикагIеи аьтгIеи йола искусственни а синтетически а материалаш хьаяр.

— пайдана долча лаьттан кIалхарча рузкъашта тохкамаш дара, Iалама рузкъаех комплексни пайда эцара дикагIа эффективни йола методаш эргаяхари кердаяраш лехари.

Медицина проблемаш толамца къостаярай юрта боахам дIахо лакхбарай эшарашца бувзам а болаш биологически Iилмай еррига комплекс дегIайоалаяра доккхий гIулакхаш да де дезаш. Вахара явленей чулоацам бовзийтар, вахара процессаш караерзаяр, царна доал дар, къаьстта, веществаш хувцари организмай наследственности а йолаш да адамлен хьашташа керттера дарех лерхIаш цу Iилмашта хьалхашка увттаду декхараш. Медицински Iилма низ тIабахийта беза цамагар ца хилийтара йола средстваш хьаеллара, рак, вирусни, дега-сосудисти, кхыдола наьха вахара кхераме дола лазараш дIадахара. Боккха лоархIам болаш хулаш латт халкъа боахамеи унахцIено лораечеи микроорганизмаш, царца кхачани доакъареи средстваш, витаминаш, антибиотикаш, ферменташ кийчъяреи, агротехника керда приемаш лехареи яраш а йолаш, Iомаяр а царех пайда эцар а.

Iалама керда явленеши, законаши хьаделлара, планеташи Малхи тахкара йоккхий торонаш хьаьй Лаьттан искусственни спутникашеи сага космосе чувала торо хилийтача космически ракеташеи.

Iилма чIоагIа дегIадоагIача веке кхы а чIоагIагIа актуальни хул, хIама довзара цаI мара йоаца Iилман мировоззрене метод йолча диалектически материализма ларда тIа хIанзарча естествознане философски проблемаш кийчъяр.

Сихха дегIаба безаш ба, общество дегIаяра хьалхе лелаяра Iилман лард хулаш долча **общественни Iилмай** даькъера тохкама болх. Цу даькъе керттерадар да, коммунизм хьалъяра практика Iомаяри, теоретически тохкамаш деш вIашагIтохари, социализм экономически, политически, культурни дегIаяреи из коммунизмага ялареи керттерча закономерносташта тохкам бар, коммунистически кхетамца-кхевара проблемаш кийчъяр.

Экономически Iилмай декхар латт, общества экономически вахаре керда явленеш тохкаш вIашагIтохарца, шоаш кхоачашъяро коммунизм толамца хьалъяра новкъостал деш йола халкъа боахама проблемаш кийчъярца. Экономистий теркам тIабахийта беза материальнии къахьегамеи ресурсех халкъа боахаме эггара дикагIа пайда эцара наькъаши промышленни а юртбоахама а производстве планаш увттаяреи вIаштIехьъяккхареи дикагIа йола методаши лехара, производительни низаш пайданагIа долча бесса дIанийсдара принципаши коммунизм хьалъяра технико-экономически проблемаши кийчъяра.

Дерригдунен историеи хIанзарча дунен дегIадареи проблемаш тахкаро гучадаха деза адамле коммунизмага дахара закономерни процесс, социализмана пайдана долаш низаш хувцадалар, капитализма юкъара кризис иръялар, империализма колониальни система хIалакхилари цунах хьахиннари, къаммукъадаккхара халкъий болам лакхбалар.

Боккха лоархIам болаш да котъювлаш йола, вахаро техка йола коммунистически партеи советски халкъеи исторически опыт, дунен социализма системеи дунен коммунистически а болхлой а болами дегIабара закономерносташ Iомаяр.

Общественни Iилмаш, дIахо йодача хана а хила деза марксизма-ленинизма принципий цIенал лора а еш, буржуазни идеологена аьттехьарча социалистически теоренеи, практиканеи, ревизионизманеи, догматизманеи хоадам боллаш духьал латташ.

б) **Iилма производстваца вIашагIтохар.** Iилма пайдане долаш дегIадоагIаргхилара тешам — халкъо хIама хьадеш хьегача къица, коммунизм хьалъяра практикаца бохаргбоаца бувзам хилар.

Боахамои культураи дIадехарашка хьежа де дезаш да: Iилман учрежденей сеть, царца боахама гIишлошта кулгалдеча центральни органашкеи, совхозашкеи а еш, хIаьта иштта Iилман лабораторейи институтийи — йоккхийча промышленни предприятешка юртбоахама районашка тIехьа сеть а шеръери тоаяри: лакхерча дешара заведенешкара Iилма-тохкама болх дегIабоалабар; Iилман учрежденеши лакхера дешара заведенеши территориально дIанийсъелга тоадар, ерригача союзни республикашкеи йоккхийча экономически районашкеи Iилма дIахо дегIадоаладелга Iалашдар.

Iилман учрежденеш декхарийла я беррига шоай болх, халкъа боахами культуреи дегIайоалаяра планашка хьежа тохкамий лоархIамегIа долча лостамашца нийсбеш дIабахьа. Iилман балха кулгалдеча Iилман общественноста лоархIам лакхлургба. Iилма дегIадара хиланза даргдоаца хьал да, творчески къоастае ха хьакхаьча йола проблемаш къоастае новкъостал деш йола паргIата новкъостий дискуссеш.

Парте де дезар дергда Iилма материальни база дIахо чIоагIъяра а тоаяра а, эггара дикагIа дола творчески низаш Iилман балха юкъеозара.

Советски Iилманхой сийлен гIулакх — знане лоархIамегIа долча доакъошка яьха хьалха латта позицеш советски Iилмана тIачIоагIъяри дерригача керттерча лостамашка дунен Iилмана лоархIамегIа йола моттиг лацари.

4. Культура хьалъяра, литература, искусства хьанкъехьа

Коммунистически общество шерра йоаржаяь хьаеча юкъе культура дегIаахар йоккхача культурни революце тIеххьара дакъа хинна дIаоттаргда. Цу юкъа Iалашду коммунизм котъялара эшаш дола дерригa идеологически а культурни а хьалаш.

Бахача наьха культура дегIаярца геттара чIоагIа дувзаденна да производительни низаш дегIадаххар, техника прогресси производства организации, къахьегамхой общественни хьинар лакхдалар, шоаш доал дара демократически лардаш дегIаахар, вахара хьал коммунистически хьисапе эргадаккхар.

ДIаяхача хана культура хьадаь дикагIа мел дар чулоацаш а дегIадоаладеш а йола коммунизма культура, адамаш культурни дегIадаххара керда, эггара лакхагIа дола лагIа да. Цо шийна чулоац общества духовни вахара тайп-тайпара дола дерригa рузкъаш, кердача дунен, лакхера идейностьи, гуманизми. Из хургья классаш йоацача общества, халкъий юкъара, адамий юкъара культура.

а) **Общества культурни вахар массайолча оагIорахьара дегIадар.**

Коммунизмага долхача хьалашка духовни культура массадолча доакъошка творчески болх къаьстта овсареи, общества берригача членашта кхето аттеи хул. Советски литература, музыка, живописо, киномотографе, театро, искусства дерригача доакъоша идейни чулоацами художественни говзали дегIаяра доккхий толамаш доахаргда. Шерра даржаргда халкъа театраш, дуккхача наьха самодеятельность, технически изобретательство, иштта халкъа кхыйола творчества формаш. Художественни самодеятельносте дакъа лоацаш болча нахацара гучабувргба талант йолаш бола писателаш, художникаш, музыканташ, артисташ. Общества художественни ганзаш дегIаяхкар кхоачашду художественни самодеятельносте профессиональни искусствеи цхьан таръярца.

Парте хадданза йоакхо ергья литература, искусство, культура дегIайоалаяра, хIара саго ший способность йизза гучайоаккхаргйолаш дола дерригa хьалаш Iалашдара, берригача къахьегамхошта эстетически кхетам балара, халкъо художество дика кхетаяра а цун культурни навыкаш хилийтара а.

Культура материальни база дIахо дегIайоалаяр Iалашдергда:

— книжкаш арахецара гIулакхи кепайоазуви мамогга дегIадоаладаро, цунга хьежа полиграфически промышленностьи каьхат хьадари дегIа а доаладеш;

— библиотекаш, театраш, клубаш, культура цIенош, кинотеатраш, лекционнии дешареи залаш совъяхаро;

— мехка радиофикаци чакхъяккхаро, еррига промышленнии юрта боахамеи районаш чу а лоацаш телевизионнии центраш хьалъяро;

— халкъа университеташ, театральни коллективаш, иштта кхийола самодеятельни культурни организацеш шерра дегIаяхкаро;

—безами способносташи яраша балхаш дергдолаш массане дакъа лаца йиш йолаш йола Iилма а технически а лабораторeш, художественни мастерскеш, киностудеш яхкаро.

Юрта культурни боарам лакхлуш-лакхлуш города культурни боарамга кхоачаргболаш, керда караерзаьча районашка, культурни вахар чехка дегIадоагIилга Iалашдергдолаш парте динза даргдоацаш лерхI цхьан боарамагIа мехка территоре тIа культурни учрежденеш дIа-са нийсъяр.

Боккха лоархIам болаш да городаш хьалъяра культура лакхъяр, городашта, юрташкарча нах бахача моттигашта, производственни а культурно-бытовой а гIишлошта, нах бахача цIеноштa планировкеи архитектурни оформлении яр. Художественни боламо кхы а сакъердамегIа хулийтаргба къахьегам, хозагIа хулийтаргда вахар, эздел долашагIа хулийтаргва саг.

б) **Литератураи искусстваи кхетама балха боарам лакхбар.** Оптимизмеи вахаро бакъдеш йола коммунистически идеяши йоахкаш дола советски литературеи искусствеи боккха идейно-кхетама лоархIам болаш я, керда дуне хьалдеча сага уйлашца кхеву цар советски саг. Уж декхарийла я миллионаш болча наьха гIадвахари вдохновении духьювла хьаст хила, цар лоIам, уйлаш, чувстваш хьаала уж идейни лакхбе, нравственни кхетабе.

Литературеи искусствеи дегIаахара керттера никъ ба халкъа вахарцара цар бувзам чIоагIбар, социалистически лоаттама дукха а тайп-тайпара йола эргалонаш нийса а лакхерча художественни говзалца а хьахьокхар, вдохновени йолаш а къаьгга а кердадар, бокъонца коммунистически цар дIадовзийтар, общество дегIаяра новкъарле еш мел дар гучадаккхар.

Халкъа а партийни а хилара принципий ларда тIа хьалъяьча социалистически реализма искусстве вIаши тарлуш да обществан вахара художественни сурт оттадара эйххьаза новаторствои дунен культура дикагIа йолча традицех пайда эцари уж дIахо дегIайоалаяр. Писателий, художникий, музыкантий, театра а кино а болхлой шоргта торонаш я хIаране творчески инициатива лакхера говзал гучаяккха, дуккхача творчески формех, стилех, жанрех пайда эца.

Коммунистически парте йоакхо ю литературеи искусствеи нийсача новкъа дерзара а дегIадоаладара а, цар идейни а художественни а боарам лакхбара, общественни организацешта, литератураи искусстваи творчески союзашта цар балха тIехь гIо ду.

в) **Дунен халкъашта юкъера культурни бувзам дегIаахар** Iилманнеи культураннеи карагIдаьннараш вIаши довзийтара, вIаши дог хара, халкъашта юкъера доттагIал чIоагIдара духьа парте лерхI СССР-а ерригача социалистически системацара, иштта кхы мел долча мехкашцара культурни бувзамаш чIоагIданза даргдоацаш хилар.

VI. СССР-е коммунизм хьалъяри социалистически мехкаша цхьан леладу гIулакхаши

КПСС-а лерхI Советски Союзе коммунизм хьалъяр дерригача дунен социалистически система халкъаша коммунистически общество хьалъяра дакъа.

Революцеш цхьан хана ца хиларцеи къаьст-къаьстача мехкашка экономика а культура а дегIаяра боарамаш цхьатарра ца хиларцеи дувзаденна цхьан ханна нийслац цу мехкий йизза социализм хьалъяри коммунизм шерра йоаржаяь хьалъяра юкъа чу далари. Цхьабакъда социализма цаI йолча дунен система чухь социалистически паччахьалкхенаш дегIаахарои цу система законехи уж толашагIа хиларах пайда эцарои **торо хулийт царна социализм хьалъяра ханаш лоацъе, цхьан хана чухь, башха дукха ха юкъе ца йолийташ, цхьан исторически заман чухь коммунизмага ялара перспектива хьаелла.**

Коммунизмага хьалха бодача мехко аттача а доаккх чехка а ду еррига дунен социалистически система коммунизмага яхар. Советски Союзерча халкъаша, коммунизм хьалъеш, дерригача адамленна хIанззалца довзанза дола коммунизм хьалъяра наькъаш дохк, ший опытаца уж наькъаш нийса хилар тохк, халонаш гучайоах, уж дIаяхара кхоачамаш лох, коммунизм хьалъяра дикагIа йола формаши методаши хорж.

Общественни низаши — болхлой класс, кооперированни ахархой, халкъа интеллигенци — боахама общественни формаши (социалистически доалахьен шин формах латта предприятеш) Советски Союзе а кхыча социалистически мехкашка а цхьан тайпара хилар бахьан долаш, СССР-еи цу мехкашкеи социализм хьалъяра керттера законаш, цу мехкий исторически а къамий а башхалонаш лаьрхIача цхьатарра хургда.

СССР-е коммунизм хьалъяро социалистически доттагIленна чубоагIача хIара мехка хьашташта жоп лу, хIана аьлча цо дунен социалистически лагера экономически низи тIемах лораяла могаш хилари чIоагIду, СССР-а кхыча социалистически мехкашца леладу экономически а культурни а гIулакхаш шерде, кIоаргде, цу мехкашта новкъостал де, уж хьаллаца торо хулийт.

КПСС лерхI социалистически мехкашта юкъерча экономически гIулакххий хIанзара формаш — доазол арахьа беча махьа бувзам, халкъа боахама планашта координаци яр, производствана специализацеи кооперировании яр — тIехь-тIехьагIа дегIа а йоагIаш тоа а луш тоьалча хана юсарг хилар.

Социалистически строя торо хулийт, капитализмах юхейиса йола мехкашта юкъера экономическии культурнии йовкъаш дIаяха, капитализм йолча хана экономически гIулакхашта тIехьайиса хинна паччахьалкхенаш чехкагIа дегIайоалае а цар экономикеи культуреи хадданза лакхъе а социалистически мехкаш дегIадара юкъара боарам нийсбе. Из Iалашду: социализма экономически система тIех хиларо, вIаши долча экономически гIулакхашка цхьатарра бокъонаш хиларо; вIаши гIо дарои, опыташ вIаши йовзийтарои, къаьстта аьлча — эггара кердагIа дола Iилманеи техниканеи карагIдийннараш вIаши теларо, Iилма-тохкама балхашта координаци яро; промышленни объекташ цхьан хьалъяро, Iалама ресурсашта цхьан тохкамаш даро. Вошалах массадолча даькъе цхьан къахьегарах пайда боал хIара социалистически мехка а дерригача дунен тIарча социализма система а.

Социализмеи коммунизмеи хьалъяра хьашташа хIара социалистически мехкагара дIадех ший къама боахам чIоагIбе а дегIабоалабе а тIабохийташ бола низи социалистически доттагIлеи рамка чу экономически цхьан къахьегар чIоагIдараи шердараи тIабохийташ бола низи вIаши нийсбар. Социалистически мехкий экономика лакхлуш цун юкъера боарамаш вIаши нийсдар чакхдоаккхалу эггара хьалха хIара мехко ший чурча ресурсаех бизза пайда эцара, халкъа боахама доал дара формаши методаши тоаяра, социалистически боахам лелабара ленински принципаши методаши хадданза юкъекхувлара, социалистически система тIех хилара дикагIа пайда эцара наькъаца.

Коммунизм хьалъяра эца материальни хьалаш хьахулийт хIара мехка халкъо хIама хьадеш къахьегара, социалистически система чIоагIъяра юкъарча гIулакха юкъе цо лоаца дакъа хадданза лакхдалара ларда тIа. Цунна тIоду: планомерни, пропорциональни дегIаахара закон социализм хьалъеча юкъедоаладаро; дуккхача наьха творчески инициативеи къахьегама хьинари доаржадаро; дунен социалистически система рамкашка чухь шоай лоIаме а вIаши пайдане а хилара, Iилма-технически боарам мамогга лакхбара ларда тIа халкъа боахама планашта координаци яра, производствана специализации кооперировании яра наькъаца дунен халкъий къахьегам бекъара система хадданза тоаяро; коллективни опыт Iомаяро; цхьан къахьегалгеи вежарашха вIаши новкъостал делгеи чIоагIдаро; обществана долча беркаташ къахьегама материальни безам тIабахийтара а моральни стимулаш мамогга дегIайоалаяра а принципаш хадданза лораяро, къахьегамеи потреблениeи бустама тIахьожам лоаттабаро.

Социализмо гаргаоз халкъаши мехкаши. Боахама, общественно-политически, культурни вахара дерригача доакъошка шерра цхьан къахьегаро чIоагIъергъя дунен социализма база.

Дунен социализма системах доахкача объективни закономерносташа, социалистически общества производительни низаш дегIадахкаро, социалистически мехкашкарча халкъий вахара хьашташа Iалашду къаьст-къаьстача къамий боахамаш тIа-тIа дукхагIа тарга гIолга. В. И. Ленина хьалхехьа а гуш хиннача тайпара, дегIаух котъяьннача болхлой классо цаI йолча планах нийсбу тIехьа тIайоагIача хана хургбола дунен коммунистически боахам хьахилара тенденцеш.

КПСС-о кхыча социалистически мехкашкарча коммунистически партешца цхьа барт а болаш ший декхараш лерхI:

Политически хьакъехьа — дунен социалистически система мамогга чIоагIъяр, йизза цхьатарра бокъо хилареи шоай лоIаме цхьан къахьегареи лардаш тIа дерригача социалистически мехкашцара вежарий гIулакхаш дегIадоаладар, массане юкъарча машара тIехьа, коммунизм йизза котъялара тIехьа цхьана къовсам лоаттабара социалистически доттагIал дола паччахьалкхений политически консолидаци яр;

экономически хьакъехьа — социалистически мехкашта юкъера товарооборот шеръяр, дунен халкъашта юкъера социалистически къахьегам бекъилга дегIадоаладар, юкъарча къахьегама эггара чIоагIагIа кхом бе, дунен социалистически боахам дегIабоагIилга сихде, Iилма-технически цхьана къахьегилга чIоагIде торо хулийтаргйолаш социалистически паччахьалкхенашта юкъе боахама перспективни планашта политически консолидаци яр;

культура хьакъехьа — социалистически мехкий халкъа культурни цхьана къахьегареи вIаши гIулакхаш леладареи еррига формаш, культурни карагIдаьннараш вIаши довзийтилга хадданза дегIадоаладар, Iилма, литература, искусства болхлоша цхьана творчески къахьегилга хьаллацар; къамий культураш вIаши йIаьхий яр, социалистически къамий материальнии духовнии вахар гаргаозар.

КПСС-еи советски халкъои шоашта могар дергда дерригача социалистически цхьоагIонна чудоагIача халкъашта социализми коммунизми хьалъеш гIо дара.

VII. Парти йоаржжаяь коммунизм хьалъеча юкъах

СССР-е социализм котъялар, советски общества бартцхьоагIо чIоагIъялар бахьан долаш болхлой класса Коммунистически партех советски халкъа авангард хилар, дерригача халкъа парти хилар, ше лостам луш хилар общества вахара ерригача оагIонашка кхоачаш шердир. Парти—вай заман, сийдахь-йоккха революцен эргалонаш йоахаш доаллача советски халкъа хьаькъал, сий эхь да. Цо сийрда бIарг лекх тIадоагIачунга, халкъа хьалхашка хьадел хьалхашкахьа дIаахара дола Iилманца тахкаь наькъаш, дуккхача адамий турпала низ сомабоах, доккхий декхараш кхоачашдарга уж дуг.

Йоаржжаяь коммунизм хьалъяра юкъ белгалйоал советски общества хьалхле лелаю а лостам тела а низ хиларга хьежаь **Коммунистически парте лоархIам дIахо дегIаахарца.**

Хьалха дIаяхача ерригача социально-экономически формацешта тара йоацаш, коммунистически общество хьахул, стихийно а ца хулаш, марксистско-ленински парте хьалхле лелаеча халкъаша сакхетаме а дергдар фуд ховш а гIулакх дарах. ДукхагIа кхеташагIа бола къахьегамхой викалаш ший

(ДIахододар 4-ча оагIо тIа.)

СЕРДАЛО
3-гIа оагI, 6 август. 1961 шу.

Советски Союза Коммунистически парте
Программа

(Йистедоалар. Долалур 1-чеи, 2-чеи, 3-чеи оагIош тIа).

мугIарашка вIашагIтохаш, айхха халкъаца ювзаенна, халкъо сий деш, общество дегIаахара законаш довзаш йолча Коммунистически партена мара могаргдац коммунизм хьалъяра беррigача балха нийса хьалхе лелаелга Iалашде, из вIаштIехьдаьннача, плана боарамерча, Iилманца бакъдаьча хьисапе хилийта.

СССР дегIаахара кердача замалахь парте лоархIам лакхбалар белгалдоал:

— политически организационнии хьалхле лелаяра боарам кхы дIахо а лакхлулга дIадехача коммунизм хьалъяра декхарий доккхали чоалхане хилари дегIаахарца;

— дуккхача адамий творчески хьинар айдаларца, керда миллионаш къахьегамхой паччахьалкхен гIулакхаштеи производстванеи доал дара юкъеозарца;

— социалистически демократи дIахо дегIаахарца, общественни организацей лоархIам лакхбаларца, союзни республикайи моттигашкарча организацейи бокъонаш шеръяларца;

— Iилма коммунизма теоре дегIаухача лоархIамца, из творчески дегIаахийтарцеи пропаганда ярцеи, къахьегамхошта коммунистически кхетам балар чIоагIданза дарт ца хиларахи адамий кхетамцара ширдаьнна гIулакхаш дIададахаро тIехьа къовсам лелабе безарцеи.

Йоаржжаяь коммунизм хьалъярга хьежжа хьахиннай парти шеи, цун политически, идеологически, организационни болхи дегIаахара керда, лакхагIа йола этап. Парте хадданза тоаергья ший политически, идеологически, организационни балха формаши методаши, халкъа, коммунизма материально-технически база йиллара, общества духовни вахар дегIаахийтара цо лелаеча хьалхлен боарам коммунизм хьалъеча замах хадданза дегIаухача дIадехараш-та массаза жоп луш хургболаш.

Демократи эггара чIоагIагI дегIаена хургйола коммунистически общество хьалъеш доаллача халкъа хьалха латта отряд ше хиларах парти хьалха хила еза ший парте чура вахар вIаштIехьа хилийтара а, коммунистически общества самоуправлене дикатIа йола формаш оттаяра хьакъехьа хьокхам бIарга а бойташ.

Парте вахара закон — парте вахара ленински боарамаши хьалхле лелаяра коллективни принципи хадданза чакхъяхар, партецарча дуккхача наха хьалхашкара парте органийи цар болхлойи бехктоккхам лакхбелга, беррigача коммунистий хьинари самодеятельностьи дегIаухилга Iалашдар, парте политика оттаярца а дIаяхьарца а цар дакъа лацар, критикеи самокритикеи дегIаахийтар. Из — парте ший идейни а организационни а чIоагIалла, парте мугIараш барт цаI болаши кхотаденнеи хилара, партена юкъера демократи массе а оагIонгахьара йоаржаяра, хIаьта цу ларда тIа дерригача парте низий хьинар айдара, халкъацара бувзам чIоагIбара хиланза даргдоаца хьал да.

Парте вахара ленински принципаш тарлургьяц личноста культаца а цунца дувзаденнача коллективни хьалхле лелаелга, партена юкъера демократи, социалистически законность телхаярца. Личноста культо партеи халкъеи лоархIам лохбу, парте идейни вахар дегIаухилтеи къахьегамхой творчески хьинари сецаду.

Коллективни хьалхле лелаяра ленински принцип хадданза чакхъяхара, хьалхле лелаеча парте органашка дукхагIа керда парте низаш чуухилга Iалашдара, къаьнеи къонеи кадраш нийса цхьана таръяра, хIаьта цох тарра къаьсттача болхлой бе тIехдаьнна доккха Iьдал даха тарлург хилар дIадаккха а уж коллектива тIахьожама кIалхарбовла тарлургдола моттигаш ца хилийта а парте кхоачашданза даргдоацаш лоархI ер балхаш:

а) Практикана юкъехьолда парте еррigача хоржаш йолча органий состав — юххьанцарча организацешкара Центральни Комитетага кхаччалца къоастамболлаш йолча пропорцех плана боараме хувцилга, парте органаш хоржача хана хьалхлен преемственность Iалаш а еш.

ХIара аргIан хоржамаш массаза хул КПСС Центральни Комитети цун Президиуми диълагIча даькъал кIезигагIа доацаш хувц. Президиума членалла харжац вIаштIехь-тIехьа хоржаш кхозза мара. Уж е вожаш парте деятелаш, уж массане а къоабал беш сийле хиларах, лаккха политически, организаторски, кхьйола дикалаш царех яхкарах, хьалхле лелаеча органашка дукхатIа харжа йиш я. Цу тайпара хIама хилча воагIаш вола кандидат хержарг лоархI, нагахь санна къайлагIа кхаж тоссача хана диънех кхаь даькъал кIезигагIа боацараша цунна кхаж тессабале.

Союзни республикай компартей ЦК, парте крайкомий, обкомий, состав хувц хIара аргIан хоржамаш массаза хул кхоалагIча даькъал кIезигагIа йоацаш окружкомий, горкомий, райкомий парткомий юххьанцарча парте организацей бюро состав аханел кIезигагIа йоацаш. ХIаьта цу белгалъяьча парте органий членаш вIаштIеххьа кхаь созывал тIех харжаь хила йиш яц. Юххьанцарча парте организацей секретараш вIаштIеххьа шин созывах мара харжаь хила йиш яц.

Политически а гIулакха а дикалга хьежжаь партийни организаце бокъо я хьалхле лелаеча органа составаца из е вож болхло кхы а дукхагIча хана харжа а. Цу тайпара хIама хилча из харжара голосованеца дакъа лоацача диънех кхаь даькъал кIезигагIа боацача коммунистий голосаш хила еза.

Хьалхле лелаеча парте органа составацара уж харжаь ха йистеяларах дIабаьнна парте членаш тIехьагI хоржамаш хулача хана юха а харжаь хила йиш я.

КПСС ЦК а кхыча хьалхле лелаеча органий а составацара дIаводаккхаш йола решени къайлагIа кхадж а тоссаш мара тIаэца йиш йоацаш оттадолда, цу тайпарча решенена тIехьа цу органа еррigача составах кхаьнех шин даькъал кIезигагIа боацараша кхадж а тоссаш.

б) Парте организацешка лохехьара лакхехьа кхаччалца хоржамаши отчети яр чакхдахара принцип лелаелга шердолда, къаьсттача хьалашка болх бу организацеш юкъе а йолаш (эскар, флот).

в) Парте комитетий а кхыча коллективни органий а парте собраней, конференцей, съездий, пленумий лоархIам лакхболба. Парте политикаи практически балхеи дешаш паргIата а гIулакхаца а дувцара, къовсаме е кхоачамболлаш кхеталуш доацача дешай хьакъехьа новкъостий хьисапе дискуссеш яра эшаш дола хьалаш Iалашдолда.

г) Хадданза кIезигйола алапий телаш йола парте аппарат, общественни болх бара порядках штате боацача болхлой хьисапе коммунисташ юкъе а увзаш.

д) Тахкаь йола балха метод, гIалаташи кхоачамбоацараши гучадахара а, тоадара а, кадраш нийса кхеяра а бола никъ хиларга хьежжаь парте чухь массе а тайпара дегIаухийтила критикеи самокритикеи.

Йоаржжаяь коммунизм хьалъеча юкъах кхы а дукхагIа лакхлу парте члена лоархIами цун бехктоккхами. Производстве, общества а ший къаьсттача а вахарца лелаеча еррigача оамалца коммунист декхарийла ва коммунистически отношенеш дегIаахийтара а чIоагIъялийтара а тIехьа лоаттабеча къовсама лакха хьоккхамаш гойта, коммунистически хьехама принципаши боарамаши леладе. КПСС ший мугIараш хьалдузаргда дукхагIа кхетаме а хьинаре а болча къахьегарий чотах, хIаьта коммуниста цIи цIена а лакха а лоаттаергья.

Партена юкъера демократи дегIаахаро Iалаш де деза коммунистий хьинар айдалар, сий дола коммунистически идеалаш кхоачашъяра уж бехктоккхаме хилар дегIаухилга, дерригача гIулакхашта а леладечоа а диззаь парте принципашкеи цун лакхача декхарашкеи хьежжаь хилар кер чура дIадехаш хургволча тайпара кхетам балара гIо де.

Парте кхы дIахо а чIоагIдергда ший мугIарий барт цаI хилари чIоагIали, цIена лелаергья марксизма-ленинизма байракх. Парте ший тороний арсенале ют КПСС Уставо белгалъеш йола марксистско-ленински партеца цхьана хила йиш йоаца массе а тайпара фракцеши групповщинеи лелаяра духьалара организационни гарантеш. **Парте дохаргдоацача идейнии организационнии кхотаенна хиларах боал из эшалургйоацаш хилара лоархIамегIа бола хьаст, коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхий декхараш толаме кхоачашдергхилара бола тешам.**

Халкъ — коммунизм хьалъяра хоадам беш бола низ ба. **Парти халкъа ях, цунна гIулакх дарца гу цунна ше дечун хьисап.** Парте халкъацара бувзамаш дIахо шердар а кIоаргдар а — коммунизмана тIехьарча къовсаме ка ялара хиланза ца доала хьал да. Парте ший декхар лоархI, чурча а арахьарча а политика лоархIамегIа долча дешашта къахьегамхошца хадданза дагаюлга, уж дешаш дерригача халкъо дашхарна дIаувттаделтах, беррigача ший балхаца дакъа лацара парте боацараш дукхагIа юкъеозилтах. Социалистически демократи дIахо дегIа ме уха кхы а кIоаргагIеи эргаши хила беза парте къахьегамхошта юкъе бу болх, кхы а низ болашагIа хургда цо аьннар халкъо дIаэцилга.

Парте массе а тайпара гIо дергда Советий, профцхьоагIоний, комсомола, кхыча дуккха нах юкъе болча къахьегамхой организацей балха, дуккхача халкъа творчески низи инициативеи дегIаахийтара, чIоагIдергда СССР дерригача халкъий барт цаI хилари доттагIали.

КПСС — дунен халкъий коммунистически а болхлой а болама цунах дIахадаргдоаца дакъа да. Пролетарски интернационализма тахкаь йола марксистско-ленински принципаш кхы дIахо а парте хьалхле ийергйола йохаргйоаца принципаш хиле юс.

Советски Союза Коммунистически парте кхы дIахо а чIоагIдергда беррigача дунен халкъий коммунистически болама барт цаI хилар, еррigача коммунистически партешца вежарий бувзамаш леладелга дегIаухийтаргда, дунен коммунистически болама еррigача отрядий балха ший гIулакхашта координаци ергья кердача дунен тIема кхерама духьал къахьегамхой хьашташта тIехьа, машара тIехьа, демократенеи социализманеи тIехьа цхьана къовсам лоаттабар.

* * *

Иштта я Советски Союза Коммунистически парте оттаеча коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхийча балхий программа.

СССР-е коммунизм хьалъярах адамлен сийлахь-йоккха котало хургья цун дуккхача бIаьшерашкарча историе чухь. Коммунизма къегаш йола лакхаленашкахьа хIара керда гIа баккхаро дерригача мехкашкарча къахьегама халкъий хьинар айду, цунах доккха моральни гIо хул социальни а къамий а Iоткъамах дерригa халкъаш мукъадахара тIехьарча къовсаме, дерригача дунен масштабе марксизма-ленинизма идеяш котъялга сихду.

Советски халкъо коммунизма руъкъаех пайда ийбеча хана кердача, бIаьш миллионаш долча лаьттарча адамаша аргда: «Тхо коммунизмана тIехьа да! Кхыча мехкашца тIом бара наькъаца а ца доахаш, хIаьта дукхагIа тоаяь вIаштIехьаяьннача общества организаце хьокхамца, производительни низаш тоадаларца, сега иразӡи гIоза вахари хилийтара мел эша хьалаш хьахилийтарца шийгахьа доахаргда коммунизма идеяша халкъий хьакъалаши дегаьши.

Общества прогресса низаш кхы а дукхагIа дегIаахар дерригача мехкашка хиланза даргдоацаш да, хIаьта цунах Советски Союзе коммунизм хьалъерий оагIув хьаллоацилга а хургда.

Парте ларде лувц марксистско-ленински положени: истори хьадер — халкъ да, коммунизм хьалъелта — из халкъа кулгий, цун низа, цун хьакъала гIулакх да. Коммунизм котъялга нахах тийша да, хIаьта коммунизм а наха хьалъеш я. ХIара советски саго ший къахьегамца гаргадоаладу коммунизм котъялга, коммунизм хьалъяра толамаша массанена а беркати гIоза вахари дахь, кхы а лаккхагIа айдергда Советски Даьхен низ, сий, гIозале.

Парти тешам бенна я дерригача советски адамаша КПСС керда Программа шоай, дулхах-цIех хIама санна, шоай вахарца цар сийлахь-доккха дагакхоабар а коммунизм хьалъяра тIехьарча къовсама дерригача халкъа байракх а санна тIаэцаргхиларах. Парте тIахьех беррigа коммунисташ, дерригa советски халкъ — болхлой, болхлой-кхалнах, колхозникаш, колхозницаш — кхалнах хьакъалца къахьета болхлой — Программа тIа белгалдаьха историе лоархIамера декхараш толаме кхоачашдара шоай низаш тIадахийта.

КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ТОХКАМ БАЬ ЙОЛЧА ХЬАЛХЛЕНЦА, МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА БАЙРАКХА КIАЛ СОВЕТСКИ ХАЛКЪО ХЬАЛЪЯЬЙ СОЦИАЛИЗМ.

ПАРТЕ ХЬАЛХЛЕНЦА — МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА БАЙРАКХА КIАЛ СОВЕТСКИ ХАЛКЪО ХЬАЛЪЕРГЬЯ КОММУНИСТИЧЕСКИ ОБЩЕСТВО.

ПАРТЕ ТОРЖЕСТВЕННО ДIАКХАЙКАДУ: СОВЕТСКИ АДАМИЙ ХIАНЗАРА ТIЕХЬЕ КОММУНИЗМЕ ЯХАРГЬЯ!

КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЯРА ЛОАТТАБЕЧА КЪОВСАМА СИЙЛАХЬ-ЙОККХА ПРОГРАММА

30-ча июле «Правда» тIа кепатеха араяьннай Советски Союза Коммунистически парте Программа проект. КПСС ЦК июньски Пленумо массе раьза а волаш могаяй Программа проект, хIаьта цо яьча решенега хьежжа, беррigача коммунисташка, СССР беррigача къахьегамхошка шерра ювцийта а оттаю из. Хьажийта а чIоагIъяйта а аьнна КПСС XXII съезда хьалхашка хьоргйолаш я парте керда Программа.

Советски Союза коммунистически парте Программа проект вай заман политически а теоретически а марксистско-ленински сийлахь-доккха документ да. Адамий дерригача историе чу эггара хьалха цу тIа хьаоттаяй **Iилманца лард елла йола, коммунистически общество хьалъяра йола хаьдда план.** Вай мехка хьалхашка хьаеллалу Iалаьмате йоккхий перспективаш.

Хьалха дIаяхача хана СССР къахьегамхоша, дерригача дунен тIарча болхлой классо лоаттабаьча къовсама итогаш ларде а лувцаш оттаяьй вай парте, цун ленински Центральни Комитето из Программа. БIаь шерашкахь алхха дагадоалла хIама мара дацар коммунизм. Пролетариат исторически арена тIа яларца, марксизма теори хьахиларца низ болаши тIа-тIа совбувлаши бола болам хилар цунах. Коммунизм котъяланза ярг ца хилар бакъдаь хьа а хьекха, цун байракх лаккха хьалъаййир болхлой класса геттара кIоаргача хьакъалерча хьехархошеи баьччашеи Карл Марксеи Фридрих Энгельсеи. Сийлахь-воккхача Ленина, вай парте, дерригача мехкашкарча вошал долча марксистско-ленински партеша дIахо дихьар цар гIулакх.

КПСС Программа проекта тIара положенеши выводаши Марксеи Энгельсеи духхьашха «Коммунистически парте Манифеста» тIа хьакхайкаяь идеяш, исторически кердача заман чу В. И. Ленина йIаьхи яь а дегIайоалаяь а йола идеяш законехь дIахо яхьар да. Вай парте хьалхагIа хиннача шин программа тIара йизза хьайоагIаш я проект.

Капиталистически строяна метта — саго саг воацавара, бе болх ца хилара, дуккхача нахага къел хилара, къамашта юкъерча эгIазалийи тIемайи строяна метта законехь хьаотташ йола коммунизм ше прогрессивни хиларца ба КПСС Программа низ. Социальни нийсхо ца хилара, низ-Iоткъамеи эксплуатацеи еррigача формашта, тIемий унзарленашта беррigа нах кIалхара бахара исторически мисси кхоачаш а ю, хIаьта лаьттан тIа дерригача халкъашта Машар, Къахьегам, ПаргIато, Нийсхо, Ираз чIоагI а ду социализмои цун эггара лакхарча стаде — коммунизмои.

КПСС Программа проекто ше маяра хьахьокх ший керттера чулоацам Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце дIадолаьдаь капитализмагара социализмага довлар а долаш йола вай ханара зама. Цу документа тIа хьахьокх тIеххьара эксплуататорски строй — капитализм дегIаяра керттера закономерносташ, белгалдоах дунен капиталистически еррigача системе а пролетариата социальни революци е, капитализмана меттел лакхехьара коммунистически общественни строй оттае ха хьакхаьчалга. Программа проекто хьагучабоах Октябрьски революцеи СССР-е социализм котъялареи дерригдунен-исторически лоархIам, итогаш ю Коммунистически партега хьалхле а йолаш советски халкъо баьча сий долча наькъа, хьахьувкх Iалаьмате доккхийча социалистически хувцамий опыто фу хьехам лу.

«Советски халкъо ше кхо ца деш къахьегарах Советски Союза Коммунистически парте теоретически практически балхаш дарах, — йоах КПСС Программа проекта тIа, — **адамленга кхаьчай бокъонца йолаш йола социалистически обществои опытаца техка социализм хьалъярах Iилмеи. Социализмага бода бокхa никъ биллаб.** ХIанз цу тIа гIоллa долх дуккха халкъаш, гайна-ганза цкъа цу тIа гIолла гIоргда дерригa халкъаш».

ХIанззехьа а адамех кхоалагIа дола дакъа Iилман коммунизма байракха кIал керда вахар хьалдеш доал. Социализма дуне шерлуш доагIа, капитализма дуне готлуш доагIа. Вай хана хьахиннай машара, демократе, социализма хьашташта тIехьа общество дегIаяра тIехь-тIехьа дукхагIа новкъостал деш йола дунен социалистически система.

Дунен капитализма кризиса кIоарга анализ ю КПСС Программа проекто. Цу тIа чIоагIа теша йиш йолча тайпара бакъдаь хьахьекхад къахьегамаи капиталаи юкъерча тоам хила йиш йоацача эгIазало, милитаризм дегIаяро, колониальни система йохаро, империалистически мехкашта шоашта юкъерча вIашдухьаленаша, болхлой класса революционни болам юхакъовлалургбоацаш айбаларо, дунен социализм хьийдда дегIаахаро кIалхара лард дIа а йоахаш империализм йохаеш хилар, из мелъяларгеи хIалак хиларгеи дугаш хилар.

Социализм массанахьа а капитализма метта дIаоттанза яргьяц. Ший турпалерча къахьегамца советски халкъо, социалистически лагера дерригача мехкашкарча къахьегамхоша хьалъеш латта сийлахь-йоккха гIишло — кердача общества, дерригача адамий кхоанен прообраз я.

ХIанз вай парте юкъарчалдоацаш дола практически декхар а лерхIаш хьалхашка оттаду коммунистически общество хьалъелга. КПСС Программа тIа массе оагIорахьара хьахьекхад коммунизма гIулакхаш, хьахьекхад мишта хургда цун производительни низаш, вIашилара общественни гIулакхаш, мишта хургва саг коммунистически обществера къахьегамхо.

Вай парте Программа проекто, аьннад новкъоста Н. С. Хрущева, **белгалъю коммунизм хьалъяр духьа, дерригача адамашта бIаь шерашка дагадаьллар кхоачашдар духьа боаржжабаь лоаттабеча къовсама йоккха фронт.**

Ткъаь шера СССР-е керттерча даькъе коммунистически общество хьалъяьяргхилар белгалдоах Программа проекта тIа. **Коммунистически общество йизза хьалъяь тIехьа тIайоагIача юкъагIа яргья.**

Партеи советски халкъеи керттера экономически декхар да укх ткъаь шера **коммунизма материально-технически база хьаелга.**

Кхоачашдеш дола производственни декхараш мел доккхий да хьахойт Программа проекта тIарча цифраша. 10 шера 2,5-ззеи 20 шера 6-ззанел кIезигагIа йоацаши алсамъяргья промышленни продукци. ХIанзчул тIехьагIа ткъо шу доалача хана хIара шера 2.700—3000 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги яккхеи 250 миллион тоннага дIакхоачаш болат деи низ кхоачаш хургья вай промышленность! ХIара сага сих продукци хьаяра даькъе США гаьнна тIехьаютаргья Советски Союзо. Дунен тIа эггара толашагIеи низ болашагIеи йола индустри, дукхалга а дикалга а диллача вIалла ца хиннача тайпара, капитализмага хила йиш йоацача тайпара производительни низаши материальни рузкъаши долаш хургья вай Даьхе.

Ленински кооперативни план дегIа а йоалаеш, йIаьхегI а еш, Программа проекто хьаелл юрт коммунизмага яхара перспективаш, сийрдадоах **тIехь-тIехьа тоалуш, массе оагIорахьа дегIабоагIаш, дуккха продукци луш бола юрта боахам** хьабара, лаьттанца балхаш дара а хьайбаш леладара а, дерригa доакъош айдара кхашкара ялаташ дикагIа хьувкъара, хьайбай продукци алсамъяккхара наькъаш. Юрта боахамга йохийта капиталовложенешондда совъяхаро, керда техника, химически средстваш, юртбоахама Iилманна гучаяьнна говзалаш дуккха юкъейоалаяро, колхозаш, колхозникаш, совхозий болхлой материальни хьаштдолаш хулга леррагIа чIоагIдаро — цу дерриганеша а бокъонца **Iалашде доагIа юрта боахам тоалулга. Цун валови продукци 10 шера 2,5-ззеи 20 шера — 3,5-ззеи дегIайоагIаргья.**

«Дерригa а сага вахар тоадара» яха парте лозунг кхоачашъяра наькъаш хьахьокх КПСС Программа проекто. «ХIанз, — йоах проекта тIа, — йолаш я беррigача бахача наьха — болхлой, ахархой, интеллигенце — вахара хьал-торо сихха айяра эша еррigа торонаш. КПСС хьалхашка оттаду дерригдунен-исторически лоархIам бола декхар — **Советски Союзе, хьаштдоллаш болча капитализма мехкаца нийсдича, дунен тIа эггара лакхагIа бола вахара боарам Iалашбелга».**

Коммунизма материально-технически база хьал ме ю тоалургья къахьегамхой вахара хьал-торо. Къамзн доход ткъаь шера пхезза дукхагIа хургья, хIаьта хIара сагасих лоархIаш бокъонца тIадоагIа пайдаш 3,5-ззанел дукхагIа хургда. Мел эшача хIаманна паргIато хургья беррigача нахага.

«Советски халкъа вахара хьал лакхдара Iалаьмате йоккха программа кхоачашъяр дерригдунен-исторически лоархIам болаш хургда, — йоах проекта тIа. — **Парте советски халкъ тIахьех тIагIертта, дог гIоздаьнна къахьегара. ХIара къахьегамхо декхарийла ва коммунизм хьалъеча, халкъа вахара хьал лакхдара программа кхоачашъе лоаттабеча къовсаме ший декхар кхоачашде».**

КПСС Программа проекта тIа увттадаь паччахьалкхен гIишлош хьалъяреи дIахо а социалистически демократи дегIайоалаяреи хьакъехьара парте декхараш.

Оппортунисташта духьал лира къовсам а лоаттабеш, Ленинеи партеи лора а йир, дегIа а йоалайир пролетариата диктатура идея. Вай парте историе чухь эггара хьалха оттайир пролетариата диктатура, цунах хьахилар керда общество йиллара, хьалха тIехьабиса хиннача мохк социальни прогресса лакхаленашка боаккхаш айбара, дегIабоалабара эша керттера хьал.

«Социализм — коммунизма хьалхара фаза — йиззаи шеко йоацаши кот а яьккха, общество шерра коммунизм хьалъярга а ялийта, пролетариата диктатура ший исторически декхар кхоачашдир, мохк чура дегIабара декхарий хьакъехьа СССР-е хиланза яргйоацачара а яьлар, — йоах Программа проекта тIа. Пролетариата диктатура паччахьалкхе а йолаш хьахиннача паччахьалкхенах халкъа юкъара паччахьалкхе, дерригача халкъа хьашташи лоIами кхоачашду орган хилар».

Ший Программа проекта тIа идеологе, кхетам балара, дешара, Iилма, культура хьакъехьа дуккха гIулакхаш белгалдаьхад парте. Идеологически балха тIехь хIанзарча этапе керттерадар да беррigа къахьегамхой йоккха идейность йолчеи коммунизмана мутIахьа болчеи уйланца, къахьегамцеи общественни боахамцеи коммунистически тIулакх долаш хиларца кхетабар, буржуазни уйлайи оамалийи юхедисараш дизза дIадахар, саг массе оагIорахьа, гармонически дегIавоалавар, духовни культура йизза йола ганз хьаяр. Парте къаьстта уйла тIайохийт хьатIакхувш йола тIехье кхетаяра. КПСС Программа проекта тIа хьахьувкх коммунистически кхетамбалара, сагах доакха дика гIулакхаш хьахилийтара наькъаши средстваши, коммунизм хьалъеш волча сага моральни кодекс оттаю.

Еррigача адамлен прогрессана малагIа перспективаш хьаелл коммунизмо яхача хаттара къаьлга а хаьдда а жоп лу Программа проекто. Вай замах эггара а чIоагIагIа наха дагайоалла проблема дунен керда тIом ца хилийтара, дунен тIа машар чIоагIбара проблема я. КПСС Программо дерригача дунен тIа лаккха айю машареи халкъий доттагIалени байракх. Цу тIа низ болча, духьхал дIаала деза, тIема хьакъехьа эггара а чоагIатIча мехка цIерах еррigача паччахьалкхенашка машар кхайкабу, машаре даханза дарг ца хилара лард дIахьокх, из принцип хаьдда оттаю, дунен халкъий гIулакхий хьакъехьара КПСС декхараш къестаду. Парте йоах, Советски Союзо **хадданза дIа а кхихьай, кхухьарг а я тайп-тайпара общественни строй йола паччахьалкхенаш машаре яхара политика.**

ТIемаш хьедеча империалистически гIозараша тIа-тIа дукхагIа герз кийчдеча, халкъашта тIемца кхерам тIатувсача хана КПСС Программа проекто гуччахьа хьахьокх социализм, коммунизм машари халкъашта юкъера доттагIали хилар а цаI мара боаца тIема кхерама хьаст империализм хилар а.

Советий мехко тIагIертта дIахьу машара политика, дунен халкъий цIенхаштта тIахьожам а лоаттабеш, массане а дерригa герз Iодуллилга чакхдаккха гIерт. Цхьабакъда, уж предложенеш тIа ца эца чIоагIа духьал яьннай империалистически паччахьалкхенаш, цар шоай тIема низаш сихдаь лакхду. Царна ла масац дунен социалистически система йолаш хилар цар гуччахьа хьакхайкаду СССР-а, социализма кхыча мехкашта духьал яьха шоай эгIаяь планаш хилар.

Цу гIулакхо коммунистически парти, СССР-а тIема низаш, дерригa халкъаш декхарийла ду машара моастагIаша хьувзадеча агрессивни гIулакхий хьакъехьа хадданза фийла хила а даим маьрша къахьегам лорабеш шоай Даьхе тIема духьал этта лораяра массаз а кийча хила. КПСС динза даргдоацаш лерхI мехка оборона чIоагIъелга а советски Даьхенна тIаккхайдача моллагIча а моастагIчоа меттахьа хIама тоха из визза вохаве мотаргдолаш советски паччахьалкхен оборона низ хьаллоаттабелга а, тIема духьал отта кийча хургдолча боарам тIа тIема низаш лоаттаделга а, яхаш белгалдоах Программа проекта тIа.

Советски халкъо коммунизм хьалъю коммунистически парте, новкъост Н. С. Хрущев керте латтача цун ленински Центральни Комитета тешшаме хьалхле а лелаеш. Проекта тIа яь керттера вывод я социализм котъялари советски общества цхьоагIо чIоагIъялари бахьан долаш **болхлой класса Коммунистически партех** советски халкъа **авангард хилар, дерригача халкъа парти хилар,** общественни вахара дерригача оагIонашка цо луш бола лостам шербалар.

Шерра коммунизм хьалъеча хана советски обществана хьалхле лелаеши цунна лостам телаш бола низи ше хиларах тарра Коммунистически парте лоархIам дIахо а лакхлу.

Коммунизм хьалъеш вола говзанча ше хиларах тарра парте сийлахь-боккха лоархIам духбувла эггара а керттера хьаст ба Маркса — Энгельса — Ленина хьехама йизза из тешаме хилар. КПСС творчески марксизма-ленинизма парти, вай ханара эггара а дикагIа йола идеяш, марксизма-ленинизма идеяш котйоахаш йола парти хилара массане а мукIарло деш йола парти. Вахарца хадданза лоаттабеча бувзаме цо дегIайоалаю революционни теори, практикана никъ сийрда а боах. Интернациональни къовсама хьалхарча мугIаре а латташ, хьалха а латташ, ленински парте эггара хьалха массе оагIорахьа кийчъяь вIаштIехьъяьхар социалистически революцеи социализм хьалъяреи йоккхий а чоалхане а проблемаш. Социализмагара коммунизмага довлара проблемаш массе оагIорахьа техка вIаштIехьъяхарца, хIанз цунна карагIдаьннад Iалаьмате доккха денал долча Iилма гIулакх. Марксистско-ленински теори творчески дегIайоалаеш, коммунизм хьалъяра практике боккха лоархIам болаш хилар КПСС XX-гIеи XXI-гIеи съездаш.

Партийни вахара ленински нормаши коллективни хьалхле лелаю принципи йизза чакхъяхар, партийни органийи цар болхлойи партийни наха хьалхашкара бехктоккхам лакхбар, беррigача коммунистий хьинари цар шоай лоIаме беш бола болхи, парте политика оттаеш а из чакхйоаккхаш а цар дакъа лоацилга лакхдалар, критикеи самокритикеи дегIайоалаяр парте вахара закон да. Из да парти — идейнии организационнии чIоагIа хиларaи партийни мугIарий цхьоагIои уж кхотадалари чIоагIдарaи хиланза даргдоаца хьал.

Ревизионизмаца, догматизмаца, сектанстваца, ленинизмах юхавоалаш мел долча дерригача гIулакхашца машар хургбоаца къовсам лоаттабар, дIахо а дунен халкъий коммунистически болама цхьоагIо чIоагIъяра социалистически лагерь чIоагIъяра хиланза даргдоаца хьал лерхI Советски Союза Коммунистически парте.

КПСС дунен коммунистическии болхлойи болама къоастаде йиш йоаца дакъа да. СССР-е коммунизм хьалъярах дунен социалистически еррigача система хьашташа, дунен халкъий пролетариата, дерригача адамий хьашташа маяххара дола советски халкъа сийлахь-доккха интернациональни декхар лерхI цо.

КПСС Программа проект чIоагIа ювц советски наха цхьа барт а болаш дег чура къоабал ю, Советски Союза къахьегамхошта цу документа тIа гу шоай вахара хьашташ, дагадоаллар, сатувсар.

КПСС Программа проект шерра ювцаргья коммунистий собранешка, еррigача юххьанцарча партийни организацешка, районни, городской, областной, краевой конференцешка, союзни республикай компартей съездашка. Партийни организацеш декхарийла я из документ беррigача къахьегамхошта юкъе дувцалгеи доашхалгеи Iалашде.

«Правда» оагIонаш тIа ювцаргья КПСС Программа проект. Коммунисташи из ювцача юкъе дакъа лаца безам мел бараши тIахьех цо шоай письмош, статьяш, предложенеш белгалонаш редакце ахийтара.

Коммунистически общество хьалъяра сийлахь-йоккхача марксистско-ленински программаца кийчденнача советски халкъо кхы а айхагIа кхотаду ший мугIараш Коммунистически партена гонахьа, бIубенна дIахьалхашка дода коммунизма коталонга!

(31-ча июлерча «Правда» передовая)

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.

Йоккха зал — **«Нападене центр — председатель».** Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — **«Ганза гIайре».** Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 — **«Ганза гIайре».** Долалу: 1, 3, 5, 7, 9.

Берий сеанс **«Щука хургда аларах».** Долалу: 9, 11.

ЗIамига зал № 3 — **«Нападене центр — председатель».** Долалу: 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.

«Iодика хийла кхокхарч». Долалу: 9.30, 11.30.

«Цхьан мугIаре» — 11.30.

7-ча августе денз **«Собор парижской богоматери».** (2-гIа сери.)

«Родина» яхача кинотеатре.

Берий сеанс — **«Воккхен зIамигеи».** Долалу: 9.

«Цхьан мугIаре» — 11, 1, 3, 5, 7, 9.

7-ча августе денз **«Собор Парижской богоматери»** (ши сери цхьана).

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15, **Телефонаш:** редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15, **Телефоны:** зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03106 Заказ № 4395